
*Acten des Suijdthollantschen particulieren synodi,
ghehouden in sGravenhaghe in Junio 1583.*

Den 7 Junij stylo novo.

Sijn in desen synodo met behoorlicke credentialsbrieven verschenen wt den naem van

de Dordrechtsche classe: LIEVEN VAN DEN BORRHE van Gheertruijdenberghe, GUILIELMUS LONCIUS van Slijdrecht, CLAES VAN DAMME in de Linden, dienaers, ende JAN VAN ESSEN, ouderlingh der ghemeente tot Dordrecht;

de Rotterdamsche classe: PIETER DE CARPENTIER van Schiedam, CASPER

SWERINCHUIJSEN van Rotterdam, CORNELIS GILISZ van Sevenhuijsen, dienaers, ende PIETER BISSCHOP, ouderlingh der ghemeente van Rotterdam;

de Delftsche classe: JOHANNES MILIUS ende ARNOLDUS CORNELII, bejide dienaeren van Delft, WINANDUS BEECK, dienaer van Soetermeer, ende JACOB CORNELISZ, ouderlingh der ghemeente in de Lier;

de Haechsche classe: ADAMUS PILLICHIVS ¹⁾ van sGravenzande, AELST THOMASZ van Rijswijk, dienaers, ende MARTEN HEINDRIXZ, ouderlingh der ghemeente van sGravenzande;

de Leijdsche classe: ANDREAS HAGIUS, dienaer des woordts tot Rheijsburch;

de Goutsche classe: CHRISTIANUS SINAPIUS, dienaer tot Oudewater, ende HERMANNUS MEERLINGH, dienaer tot Nieuwerkerck;

de Gorcomsche classe: PAULUS MERCATOR tot Asperen ende WILHELMUS VINCK tot Noordeloos, dienaers;

de Brielsche classe: JACOBUS POSTELIUS in den Briel ende SIMON JANSZ in Dirxlant, dienaers des woordts.

Syn vercoren tot presidem ANDREAS HAGIUS ende tot zijnen assesseur LIEVEN VAN DEN BORRE, tot notaris ARNOLDUS CORNELII, denwelcke bijghevoecht is CASPER SWERINCHUIJSEN.

Dat de classis van Dordrecht, Delft ende Rotterdam elck maer eenen ouderlingh ghesonden hebben ende in de plaetse van den tweeden een dienaer, zijn vast dese excusen voortghebracht, dat de ouderlinghen (als zijnde lujden, die haere neeringhe ende handtwereken moeten waernehmen) tot dese commissien niet vaceren moghen.

De credents van den ghecommitteerden van den Haghe hielt in noch een ouderlingh, maer overmidts hij midts noodt niet conde vaceren, soo is door bewillinghe des sijnodi met behoorlicke credents daerna in zijn plaetse ghecomen DIRCK PIETERSZ, dienaer tot Voorburch.

De credents van Leijden hielt noch in PETRUM HACKIUM, dienaer, ende JORIS ANDRIESZ, ouderlingh der ghemeente tot Leijden (die binnen weijnich daghen mejnden te volghen) doch met restrictie, dat men de saecke der ghemeente van Leijden eerst soude voornemen ende, indien deselve niet afghehandelt conde werden in dese vergaderinghe, dat zij alsdan weder thujs keeren souden, waervan hierna ghesproken sal werden.

De credentien van der Goude, Gorcom ende den Briel hielden elck

¹⁾ »Pillichius" O heeft »Billichius."

niet meer in dan twee dienaers sonder eenighe ouderlinghen. D'orsaecken hiervan zijn voorgewendt, dat se gheen ouderlinghen conden krijghen, dat de classes de oncosten van vier ghecommitteerden niet conden draghen, item bij die van den Briel de onghelgheit des reijzens. Welcke oorsaecken van den sijnode gheoordelt zijn ende zijn de ghecommitteerden der voorsz. drij classen vermaent, dat op een ander tijdt beter toeghesien behoort te worden, dat de ordonnantie des sijnodi onderhouden werde, ende soo zij teghen de oncosten niet en moghen, dat se alsdan aen den sijnodum versoecken daervan ghedefrojeert te werden ofte wederomme na hujs te moghen keeren midts latende haere macht in den sijnodo denghenen, die van den haren daer blijven.

Dat die van Leijden maer eenen ouderlingh ghecommitteert hebben, is d'excuse op ditmael aenghenomen ¹⁾.

Na het lesen der instructien zijn ghecommitteert CHRISTIANUS SINAPIUS ende JOHANNES MILIUS om den E. heeren Staten te gaen aendienen, dat het particuliere sijnode hier in den Haghe alsnu vergadert is, dat het hare E. ghelieve eenighe te deputeren, die der voorsz. vergaderinghe van harentweghe assisteren, opdat hare E. sien moghen, hoe christelick ende beleefdelick in deselve ghehandelt werdt, ende aen alle christelicke handelinghen de handt moghen houden.

Den 8 Junij.

Alsoo de twistsaecke der ghemeente in den Haghe spoedichlick behoefde gheremedieert te werden ende der H H. Staten hulp ende autoriteit, die nu vergadert zijn, misschien daertoe van nooden sal wesen, soo is goetgevonden deselve terstondt ter handt te nemen, nadat men de Staten voorsz. van dese tsamencomste gheadverteert sal hebben als boven, welverstaende dat men ter assistentie van de handelinghe der voorsz. saecke den E magistraet van sGravenhaghe versoecken sal.

Sijn weijnich daerna van weggen des kerckenraedts van den Haghe eenighe ghecomen, die neffens tghene recht te voren besloten was versocht hebben, dat de sijnode aen den Provinciaelen Raedt mede versoecken soude eenighe van harentweghen bij de voorsz handelinghe van den Haghe te committeren, twelcke alsoo van de vergaderinghe goetgevonden is ghedaen te werden.

¹⁾ Deze alinea ontbr. in O.

Middelerwile zijn voorghenomen de andere poincten, daerop dese vergaderinghe beschreven was, ghelijck zij in der ordine malcanderen volghen.

Op het 1ste, van de capelle van Wilsveen, hebben die van Delft gheremonstreert, dat in haren classe alreede ordre ghestelt is, dat te Notorp een goet dienaer ghestelt sal werden, die meteenen oock Wilsveen bedienen sal, waerdoor het te hopen is, dat de afgoderije ende superstition, aldaer ghepleecht, ophouden sullen. Is niettemin van den sijnode goetgevonden te schrijven ¹⁾ aen den baillu van Rhijnlandt, dat hij in de bedevaerden ende dierghelijcke gruwelicke superstition, die daer noch gheschieden, ex officio remedieren wil.

Op het 2de, van den weduwen, die te vroeck herhijlicken, is den III ghecommitteerden des sijnode provinciael opgeheijt niet af te laten, voordat van den Staten ordre hierop ghestelt werde.

Op het 3de, van de gheestelicke goeden, is goetgevonden, dat men tselve den Staten levendich van wegghen des particul. sijnode sal remonstreren, dat namelick de voorsz. goeden, noch in wesen zijnde, tot hare behoerlicke ghebruick aengheleijt moghen werden. Ende alsoo men verstaet, dat ADRIANUS SARAVIA vant rechte ghebruick sulcker goeden wat gheschreven heeft, is goetgevonden aen hem te versoecken, dat hij de remonstrantie maecken wil om, bij de vergaderinghe ghesien zijnde, terstontd overghegheven te werden, opdat wij betuyghen gheen ghemeenschap te hebben aen de gruwelicke misbruijcken, die in desen deele gheschieden, ende dat den val ende verwoestinghe der kercken verhoedet werde. Is een cort sommarisch schrift van de gheestelicke goeden bij SARAVIAM aen den sijnode ghesonden ende daerna, hij ghehoort zijnde, niet quaedt ghevonden, dat men een remonstrantie aen zijne Excellentie selfs sal maecken, wanneer hij hier in Hollandt coemt.

Op het 4de is van ARNOLDO verhaelt, wat bij hem in deser saecke, de oversettinghe des bibels aengaende, ghedaen is ende hoe dat die van Antwerpen haer excuseren alsnoch niet daerinne te connen arbeijden, ende sooveele belanght die van Ghent ende Utrecht, dat deselve het werck niet gheheel afgheslaghen maer noch nauwelix begonnen hebben. Is ARNOLDO opgeheijt bij die van Antwerpen neerstelick aen te houden, oock mede bij d'andere etc.

Op het 5de is verhaelt, dat Sermones ²⁾ in Jobum te Antwerpen met

¹⁾ In margine staat: »Factum est". ²⁾ »sermones" O heeft »sermones Calvini".

wetenschap der dienaren aldaer overgheset zijn. Sal ARNOLDUS schrijven, dat de voorsz. oversettinghe spoedichlick ghedrukt mach werden tot voordeel der ghemeente Christi.

Op het v^{de}, v^{de}, v^{ste}, beroerende eenighe andere schriften ofte oversettinghen, sijn personen verordent bij der vergaderinghe, die met brieven de saecke voorderen sullen, alsoo men niet verneemt, datter noch vele in ghedaen is.

Op het ix^{de}, van richters over de huwelixae saecken te stellen, is goetghevonden, dat men alle misbruijcken ende swaricheden, die daghelix in de huwelixae saecken voorvallen (als van de weduwen, artic II etc.) in eene remonstrantie sal vervaten ende aen mijn H.H. om remedie versoecken door het middel van richters etc.

Op het x^{de} infra in de acte van LAURENTIO COPICANO.

Op het xi^{de}, van JACOB BLOEMENSTEIJN, alsoo men bevindt, dat hij als veldtpredicker leijt onder capitein LUNT ende onder den veldtheer den graef VAN HOHENLOO, soo is goetghevonden, dat LEVINUS VAN DEN BORRE ende CHRISTIANUS SINAPIUS den voorsz. grave, die hier nu binnen den Haghe is, gaen aanspreken, opdat in der saecke gheremedieert mach werden. Sullen doch de voorsz. aen BLOEMENSTEIJN selve oock schrijven.

Op het xii^{ste}, van een boeckken vant ketterstraffen, hebben die van Delft haer excuse ghedaen ende doch verclaert, dat LYDIUS aenghenomen heeft een boeckken te maecken de vera libertate religionis, waerinne hij dit argumentum traecteren soude. Is goetghevonden, dat die van Delft hare commissie sullen voldoen ende sooverre LYDIUS den arbeit bereijt is te doen, sullen die van Delft hem aenporren ende neerstelick vermanen tselve terstondt te doen.

Eenen CORNELIS MATHIJZ, van de classe van der Goude aen dese vergaderinghe gheadresseert, welcke (alsoo hij seijde) monick was gheweest ende een wijle gheleden de Ghereformeerde religie ghevolcht, oock mede ghepredickt hadde, heeft versoch aen dese vergaderinghe ghedaen om tot den dienst des woordts ghepromoveert ende erghens in de bedieninghe van een kerecke ghestelt te werden. Waerop de vergaderinghe hem vermaent heeft, alsoo hij gheen attestatie wist te toonen zijner leere ofte zijns levens, oock mede uijt het raport van sommighen verstaen worde van eenighe zijne malversatien, dat hij moste de patientie hebben, verwachtende totdat hij bequaem ware om de ghemeente

des Heeren te bedienen, waertoe hij aen de classem van der Goude gherenvoijeert is om wettelick ende behoorlick hierinne ghehandelt te werden na de ordeninghe der ghemeente Christi.

Hebben JOHANNES MILIUS ende CHRISTIANUS SINAPIUS gherapporteert, dat de Staten op haer aengheven ende versoch (beroerende het deputeren van eenighe van hare E. op dese vergaderinghe) gheantwoort hebben: ten 1sten dat hare E. wel begheeren souden, dat het sijnode voor allen dinghen de artijckelen, waerop het vergadert is, hen overgave; ten anderden, soo het sijnodus in eenighe sware saecken harer E. hulpe ende autoriteitijt behoefde, dat hare E. daerinne bereijt waren haer gewillich te laten vinden. Waerop de ghedeputeerden des sijnodi voorsz. alsoo gheantwoordt hebben, dat hare E. op het eerste niet hebben ghedronghen, ende aengaende het tweede zijn hare E. van wegghen des sijnodi bedanckt gheweest van dat zij der kercke hare hulpe aenboden, hoewel het haren E. niet ghelegghen was ijemandt ter assistentie vant sijnodus te deputeren, twelcke nochtans de broeders gheerne hadden ghesien, opdat hare E. van de christelicke handelinghen der kercken wetenschap hebben ende ghetuijghenisse gheven mochten.

De ghedeputeerden van den Briel hebben den sijnode aenghegheven, hoe dat de classis langhe tijdt in handelinghe was gheweest met eenen Aico, dienaer in Middelharnes, uijt oorsaecke van dat hij noijt het avontmael des Heeren bedient, ja oock selfs in de Ghereformeerde ghemeente niet ghebruijckt hadde, oock mede van de ongheschicktheitijts zijns levens ende zijner tonghe ende de merckelicke suspitie, die van hem is, dat hij met de persone, die hij voor zijn huijsvrouw houdt, noch niet in der kercke ghetrouwt is, waerdoor het eijndelick is ghecome, dat de Brielsche classis voorsz. hem belastet hebben van den dienste te supersederen. soo langhe hij van de voorsz. onordentheden ende ongheregheltheden niet afstondt, waerop hij uijt de plaetse zijner wooninghe vertroocken is stilswijghende ende hem hier ende daer over de handelinghe der classe van den Briel beclaecht. Hebben daeromme die van den Briel begheert, alsoo Aico voorsz. hier was om voor de broeders te compareren, dat zij hem wilden hooren, want zij bereijt waren hare handelinghe teghen hem te verantwoorden. Hierop is Aico voorsz. ghehoort ende ghelijck hij verclaerde niet te willen die van den Briel beschuldighen, alsoo heeft hij der vergaderinghe int langhe voorghedragghen de historie zijner saecke ende waerinne hij t'onvrede was. Heeft rondelick bekent noijt ten avontmael ghegaen, veel weijnigher tselve gheadminstreert te hebben, item met den landluyden hem familiaer ghemaect te hebben in den herberghen met drincken etc., item dat hij de broeders der classe somtijts

qualick toeghesproken heeft uijt haesticheijt, dat hij noijt gheexamineert gheweest is dan van den paus van Roomen, ten laetsten dat hij gheen betooch weet voort te brenghen, dat hij zijn huijsvrouw ghetrouw soude hebben, dat hij se nochtans ghetrouw heeft voor hare ouders ende daerna door den dienst eens ministers binnenshuijs in zijn vaderlandt. Hierop hebben de broeders (oock die van den Briel int langhe ghehoort hebbende) ten eersten hem een scherpe ende ernstighe vermaninghe ghedaen uijt Godts woordt, ten 2den hem opgheleijt in de classe van den Briel zijn schuldt te bekennen ende met den broederen te reconcilieren, ten 3den dat hij metten allereersten erghens in een goede ghemeente hem nedersette ende hem na de wijze der ghemeenten met ware voorgaende beproevinghe begheve tot den avontmale des Heeren, ende dat hij daerna, indien het den Heere ghelieft hem te ghebruijcken, na behoorlicke examinatie tot den dienste des woordts ghepromoveert sal moghen werden. Dit heeft hij alles verclaert te willen doen, belovende dat men (door Godts ghenade) soodanighe misbruijcken als boven verhaelt zijn van hem niet meer hooren soude. Insonderheijt is hem mede voorghehouden, dat hij, soo haest alst door de oorloghen sal moghen gheschieden, arbeijde een attestatie te hebben, dat hij zijn huijsvrouw ghetrouw heeft, twelcke hij seijde hem voor dese tijdt niet doenlick te zijn, daeromme de broeders hierop nu soo seer niet ghedronghen hebben. Ende is besloten, dat hij een goede attestatie van de classe van den Briel, oock van weghen des sijnodi, soo hijt begheert, hebben sal, wanneer hij het bovenghemelde volbracht sal hebben.

Is ghecompareert LAURENTIUS COPICANUS HOLSATUS, hem beclaghende dat de classis van der Goude met hem onrecht handelde, willende hem uijt den dienst removeren ter plaetse, daer hij nu staet etc. Hier hebben die van der Goude int langhe verhaelt haer handelinghen met den voorsz. LAURENTIO.

Den 10 Junij. 1)

Na langhe querelen ende debat tusschen de ghesanten van der Goude ende LAURENTIUM voorsz. is goetgevonden, dat de broeders van der Goude voorsz bij gheschrifte stellen de punten, die zij teghen LAURENTIUM voorsz hebben, om zijn defensie wettelick daerteghen te moghen doen.

Op het xijnde van de Homiliis in Daniele sal LYDIUS van weghen des sijnodi vermaent werden, twelcke CARPENTARIO belastet is te doen.

Op het xiijnde zijn genoechsamen excusen voortgebracht, waeromme van

1) »10" moet zijn »9". Blijkbaar eene vergissing van den scriba. Vgl. blz. 225.

de ghedeputeerden hierinne alsnoch niet ghedaen is als naer behooren. Ende is CHRISTIANO SINAPIO, JOHANNI MILIO ende CASPARI SWERINCHUIJSEN opgheleijt een bequame remonstrantie aen den Staten te concipieren van de groote onordeninghen ende dissolutien, die daghelix onverbeurt gheschieden.

Op het xvde van de attestatie BLOCHOVII, dewelcke met brieven hem beclaecht aen dese vergaderinghe, dat de classis van der Goude hem tot noch toe zijn attestatie niet heeft ghesonden, is de saecke van die van der Goude seer breedt verhaelt ende besloten eijndelick, dat de Goudtsche classis aen de Brabantsche classsem sal schrijven, wat devoir zij in deser saecke ghedaen hebben ende hoe dat zij aen de classsem van Brabant soodanighe een attestatie voor den voorsz. BLOCHOVIO over een wijle ghesonden hebben, met welcke zij oordeelen dat BLOCHOVIUS tevreden behoort te zijn. Maer indien hij soude willen sustineren, dat men hem schuldich is een andere attestatie te gheven, die sonder eenighe cladde zij, ende dat dese saecke wettelick sal moeten ghekent ende gheoordelt werden, soo zijn de classen van Dordrecht ende Rotterdam ghedeputeert om tselve opt allerspoedichste te doen.

Op het xvde van de questie van Vlaerdinghen ende Bleijswijck is gheoordeelt, dat Vlaerdinghen bij Delft ende Bleijswijck bij Rotterdam blijven sal, ghelijck het nu teghenwoordelick is.

Sijn uijt den naem der ghemeente van Leijden voor de vergaderinghe verschenen PETRUS HACKIUS, dienaer des woordts. ende JORIS ANDRIESZ, ouderlingh derselver ghemeente, ende hebben int langhe haer beclachte ghedaen over de procedueren soo des nationalen als insonderheijt des provincialen sijnodi, teghen CASPAR COOLHASE ghehouden, als onbehoorlick gheexcommuniqueert zijnde tot grooter prejudicie ende nadeele der voorsz. ghemeente, die zij seijden in de voorsz. handelinghe niet ghekent gheweest te zijn contrarie selfs de ordonnantien, bij de sijnode ghemaect, waerbeneven zij oock seijden een boexken ghelesen te hebben, van weghen der ghemeenten van Hollant van dese handelinghe uijtgehgeven, in twelcke zij vele onwaerheden gevonden hadden, waerteghen zij te segghen hadden, alsoo zij seijden. Was daeromme haer begheerte, dat de sijnode in dese droeffelicke saecke wat doen soude tot wechneminghe aller scandalen ende ongherustheijt. Insonderheijt was haer vraghe, of dese sijnode aennemen wilde tvoorsz boexken nomine sijnodi provincialis te verantwoorden. Waerop van dese vergaderinghe gheantwoort is: ten eersten dat dese, een particuliere sijnodus zijnde, gheen competente richter was om van de handelinghen eens nationalen ende provincialen sij-

nodi te oordeelen; ten anderden dat diesniettemin ARNOLDUS CORNELIJ, die van wegghen des sijnodi mede over dese saecke ghegaen hadde, bereijt was uijt zijnen particulieren naem te antwoorden op de beschuldighen, die de ghedeputeerde van Leijden op den sijnodum ofte het uijtghegeheven boeck souden weten voort te brenghen, soo om haerluijden gheenoech te doen, indient moghelijk ware, als om andere te meer te verskeren van de gherechticheijt der handelinghen der kercken; evenwel dat die van Leijden, dewelcke over de voorsz. handelinghe claghen, wel middel sulen hebben (indien zij willen) om competente richters te krijghen, tsij dat de saecke anderen uijtheemschen kercken onser belijdenisse ghegheven werde te oordeelen of dat andersins door een wettelicke vergaderinghe in desen landen daerinne voorsien werde. Waerop na eenighe verantwoordinghe ende debat ARNOLDI teghen de beschuldighen, van hen voortghebracht, zijluijden ons bekent hebben hare competente richters niet te zijn ende oock goetghevonden, dat men ter ghelegheuer tijdt ten beijden zijden bedencke op bequame personen, die van der saecke oordeelen moghen. Sijn voorts terstondt de afghesondene van Leijden wederomme na huijs ghekeert doch belovende, indien zij de haren daertoe conden bewillighen, dat se weder comen ende de vergaderinghe ten eijnde toe bijblijven souden, waertoe hen een brief van wegghen des sijnodi medegegheven is. Waerop niet is ghevolcht, maer is evenwel D. ADRIANUS SARAVIA, versocht zijnde van den sijnodo, ghecomen in zijn privé naem.

Sijn van de ghemeente van Schoonhoven twee personen afghesonden met credentie ende andere brieven aen den sijnodum om te hebben LIEVEN VAN DEN BORRHE, als aen denwelcke zij gherechticheijt pretendeerden te hebben, tot een dienaar der ghemeente voorsz. Waerop na verhooringhe der voorsz. afghesondenen ende der ghedeputeerden der classe van der Goude, onder weleke Schoonhoven resorteert, oock mede LEVINI selve, bijzonder respect nemende op de classen van Dordrecht, wiens lidmaat LEVINUS is, goetghevonden is de ghemeente van Schoonhoven te renvoijeren aen de classen van Dordrecht voorsz., in aenmerckinghe dat deser vergaderinghe van de gherechticheijt van d'een deser plaetsen of d'andere tot den voorsz. LEVINUM niet was blijckende. Ende is den voorsz. ghedeputeerden van Schoonhoven ghepresenteert een brief aen de classen van Dordrecht tot expeditie ende voorderinghe deser saecke.

Den 9¹) Junij.

Alsoo de ghedeputeerden van Schoonhoven teghen de voorsz. resolutie des sijnodi int langhe repliceerden, seer hart insisterende op hare

1) »9" moet zijn »10". Vgl. blz. 223.

ghepretendeerde gherechticheijt ende versoeckende, dat de sijnodus daervan oordeelen soude, aenghesien die van Dordrecht na haer segghen in deser saecke niet te oordeelen hadden, soo is besloten, dat men aen de classen van Dordrecht (den brief adresserende aen de kercke van Dordrecht) sal schrijven, oock mede particulierlick aen die van den Berghe, om alhier te verschijnen ten eijnde dat, behoorlicke kennisse ten beijden zijden van der saecke ghenomen zijnde, daerinne ghedaen mach werden, als bevonden sal werden te behooren.

Op het xvii^{de}, belanghende de questie LONCH, is ghelesen een remonstrantie van den voorsz. LONCH den sijnodo overghegheven, waerinne hij hem droeffelick beclaecht vant onghelijck, dat hem gheschiedt is in de uijstootinghe uijt den dienst der ghemeente van Vianen, waerinne hij van den broederen, die sulx opgheleijt was, niet gheholpen wordt naer behooren maer veelmeer een seker paep in de ghemeente voorsz. gheduldert wordt, die alle classes ende sijnodos verachtet, tot groote verwoestinghe der kercke Christi, oock tot scheuringhe der classe van Gorchom etc. Begheert dat dese vergaderinghe hem aen recht helpe. Is goetghevonden, dat men CORPUTIUM ende andere, dien dese saecken aengaen ende bekent zijn, beschrijven sal, ghelijck oock HENRICUM VELLEMIUM, die in de voornoemde remonstrantie mede beschuldicht werdt. Ende sal alsdan in de saecke ghedaen werden naer behooren.

Op het xviii^{de}, van H. BULCKIO: men sal hem ter gheleghentheijt ontbieden, oock mede LEONEM VAN BOMMEL, die met hem in handelinghe gheweest is.

Op het xix^{ste}, van den paep te Vianen, sal met de saecke LONCH voorghenomen werden.

Op het xx^{ste}, van JOH. VENRADIO, is bevonden, dat hij erghens in Vrieslandt gheweest is met een attestatie om den dienst der kercke te betreden, maer dat de kercke ofte classis hem wederomme ghesonden heeft met zijn attestatie aen deghene, die se hem ghegheven hadden. Is niet bekent, waer hij nu is. Die het eerst verneemt, sal de kercke van hem waarschuwen.

Op het xxi^{ste}, aengaende het absenteren van de classe van der Goude uijt de sijnode tot Haerlem, heeft HERMANNUS MEERLINGH (die ghedeputeert was) een wettelicke attestatie ghetoon, dat hij even op dien tijdt, als hij mejnde te reijsen, door lichaemsswakheijt verhindert is gheworden, ghelijck oock den anderen ghedeputeerde JAN GHERRITZ, sooals HERMANNUS seijde. Ende hebben de broeders van der Goude gheen middel ghehadt door de cortheijt des tijds om ijemandt anders in de plaetse der anderen te seijnden.

De ghedeputeerde des sijnodi aen den Raedt Provinciael (om oorsacke als boven) hebben gheraporteert, dat de Raedt voorsz. verclaert wel te vrede te zijn eenighe van den haren te deputeren ter assistentie van de handelinghe over het different der ghemeente van den Haghe, behoudelick dat men eerst mijn H.H. den Staten afvraghe, of sulx haren E. wel ghelieft. Sijn daeromme aen de Staten hiertoe verordent P. CARPENTIER ende JOHAN. MILIUS.

Op het xxii^{ste} vide infra.

Op het xxiii^{ste} is verordent AND. HAGIUS om LYDIUM nomine sijnodi te vermanen van den scripto D. DANAEO ende hem opgheleijt oock mede van het xxiiii, roerende de academie van Leijden, welke saecke hem mede neffens eenighe andere opgheleijt was. Waerop voorts goetghbevonden is, dat D. SARAVIA (alsoo DANAEUS nu wech is) de plaetse desselven hierinne vervullen sal.

Op het xxv^{ste}, beroerende MICHIEL ANDRIESZ, alsoo men verstondt, dat de heere van Warmondt hem de handt boven thooft houdt ende meer edeluyden ende heeren bevonden werden, dewelcke buijten de ordre der kercken predicanten stellen in de parochien ende kerken, waervan zij pretenderen patroni ende collatores te zijn, weleke saecke niet anders dan een schadelicke scheuringhe maeckt in de kereke Christi ende tot corruptie der leere selfs is streeckende, soo is goetghbevonden een remonstrantie aen den Staten hiervan over te gheven om hierinne gheremedieert te werden ende, soo het van nooden is, daerna aen zijne Excellentie. Sal voorts MICHIEL ANDRIESZ van de classe van Leijden vermaent werden. Doch hiervan is een eijdelicke resolutie hier beneden ghenomen belanghende de remedie in de onordentheijt der edelluyden etc.

Op het xxvi^{ste}, vant concept der kerckenorderinghe, vide infra.

Op het xxvii^{ste}, roerende de vermeerderinghe der alimentatie der diennaren ten platten lande, alsoo men verstondt, dat hiervan eenighe verschrijvinghe van wegghen der Staten aen den steden ghedaen ende van der saecke in eenighe steden ghehandelt was, soo zijn verordent JOHAN. MILIUS ende DIRCK PIETERSZ om te vernemen, hoevele datter in ghedaen is ende, indient noodt is, met requesten bij den Staten aen te houden ¹⁾.

Op het xxviii^{ste}, van de verdrevene armen uijt d'omligghende landen, is goetghbevonden ter plaetse, daer soo grooten overvloedicheijt is van soodanighe armen, dat se niet gheholpen connen werden van de diaconie ende de magistraten haer devoir niet doen, dat aldaer de ghemeenten bij den

¹⁾ In margine staat: »Factum ut infra »

magistraten aenhouden sullen, datter collecten bij den hujsen gheschieden, ende indien deselve niet en helpen, soo sal men aen de naeste steden, die van vermoghen zijn ende daer soovele armen niet zijn, tselve versoecken.

Opt xxixste, van de saecke van den Haghe, vide infra.

Op het xxxste, belanghende de vast ende bededaghen, is verordent, dat men den Staten remonstreren sal, hoe datter ghelettet moet werden, dat de voorsz. vastendaghen door hare menichfuldicheijt ende frequentie niet in cleijnachtinghe ghebracht werden, aenghesien de quaetwillighen ons verwijten, dat wij soovele feestdaghen of vierdaghen instellen als wij willen; dat oock in de uijtschrijvinghe derselven menichmael faute valt, alsoo velen dienaren ten platten lande de wete niet en werdt ghedaen; dat insghelijx in de onderhoudinghe derselven groot ghebreck valt, want se door vele insolentien ende misuijsen ontheijlighet werden. Sal daeromme hare E ghelieve hiertoe prompte remedie te doen. Ende soovele de uijtschrijvinghe derselven aengaet, oordeelen de broeders goet te zijn de Staten ghebeden te werden, dat de uijtschrijvinghe oock gheschiede aen de dienaren des woordts selve, soo namelick dat de H.H. Staten met twee ofte drij dienaers, daertoe bij den sijnodum te ordonneren, hiervan correspondentie ende communicatie houden, die het voorts den kercken in den steden laten weten om den dienaren ten platten lande verwittighet te werden, hoewel de magistraten evenwel na hare gewoone-licke wijse aen de officieren ende schouten schrijven sullen.

P. DE CARPENTIER ende JOHAN. MILIUS hebben gheraporteert, dat de H.H. Staten gheantwoordt hebben op het versoeck des sijnodi belanghende het ordonneren van eenighe wt den Provinciaelen Rade ter assistentie des sijnodi in den differente van den Haghe, ten 1sten hoe dat hare E. begheert hadden de artyckelen, op dewelcke men hier vergadert is, haer overghegheven te werden, aleer zij verstaen conden om ijemandt uijt den haren te deputeren, ten 1den dat hare E. begheeren, dat het de sijnodus late blijven bij de sententie des magistraets van den Haghe, dat name-lick bejide de predicanten vertrecken ende andere in hare plaetse ghestelt werden. Waerop de ghedeputeerde des sijnodi gheantwoordt hebbende als naer behooren, de Staten op het 11de point gheinsisteert hebben, vraghende of dan de synodus voorhadde de sententie des magistraets te retracteren ende begheerende hierop een platte antwoorde.

Den 11 Junij.

Is den voorsz. ghecommitteerden des sijnodi belastet den H.H. Staten te antwoorden op harer E. begheerte van ghisteren, dat de synodus niet voorghenomen heeft te retracteren tghene de magistraet volghende de

sententie des classis goetghevonden heeft, maer alsoo de kerckenraedt van den Haghe ghedoleert heeft van de sententie, bij den classen gheheven, welke classis haer vrijghestelt heeft (als recht is) haer te beroepen op den synodum, dat daeromme de synodus dese saecke, die kerkelick is ende tusschen kerkelicke personen bestaet, ondertasten sal, dewijl se hierover mede beroepen is, ende doch, eer se ijt breeder na ghenomen cognitie daerinne handelen ofte decreteren, mijn H.H. hare handelinghe aendienen.

Op het xxxi^{ste}, van het boexken CORNHIERTS teghen den Catechismum, heeft ARNOLDUS verhael ghedaen, wat in die saecke bij hem ende REGNERUM ghedaen is bij den Staten ende hoe se voort hanght aen ADRIANUM SARAVIAM, wiens coemste men verwachten sal ende alsdan van der saecke volcomentlick handelen.

Op het xxxii^{ste}, van die van Woerden, vide infra.

Van weghen der classe van Rhijnlandt is aengegheven, dat te Cudelstaert een paep predickt op zijn Paepsch met grooten toeloop van volck in de capelle aldaer. Waerop goetghevonden is aen onze Staten te versoeken, dat se willen schrijven aen de Staten des Stifts van Utrecht, onder dewelcke de voorsz. capelle, dicht palende aen het landt van Hollandt, behoort, dat, alsoo veel volx uijt Hollandt aldaer tot d'afgoderije afghetrocken werdt (twelcke een groote dissensie int landt maeckt) den Staten vant Stift voorsz. ghelieve den voorsz. paep te constringeren, dat hij zijn predicken late ofte hem ten examini stelle, ende soo hij hem der Ghereformeerde religie niet conform wil draghen, dat een goet Ghereformeerde predicant daer ghestelt werde. Twelcke aen mijn H.H. de Staten refereren sullen CHRISTIANUS SINAPIUS ende DIRCK PIETERSZ. Sal oock CHRISTIANUS bij de dienaren des woordts tot Utrecht met brieven arbeijden, dat zij de Staten aldaer tot sulck een goeden werk induceren willen.

Denselven is opgheleijt aengaende het xxxiii^{ste} bij den Staten te versoeken, dat het middel, van CHRISTIANO voorgheslaghen, te werck ghestelt mach werden.

Op het xxxiiii^{ste}, van den Catechismo, is gantsch gheen swaricheijt ghevonden sulx te doen, soodat een ijder, die wil, tselve te werck mach legghen in den zijnen.

Opt xxxv^{ste} ende xlv^{ste}, van HERMANNO HERBERTS, sal CORPUTIUS ter gheleghentheijt ontboden werden.

Het xxxvi^{ste} is tselve met het xliii^{de} hierboven.

Opt xxxvii^{ste}, vant onderhoudt eens armen ouden dienaers, is goetghe-

vonden, dat men generalick aen den Staten versoecken sal, dat zij de alimentatie der afstervende conventualen ende gheestelicken (soo men se noemt) tot sulcke ghebruijcken ordonneren willen.

Opt xxxviii^{ste} is een ghereede antwoordt ghegheven, dat men de discipline der kercke teghen sulck een ghebruijcken sal.

Den 13 Junij.

Is ghelesen een missive, van de ghemeente van Bruessel gheschreven, belanghende haren jammerlicken ende periculososen staet, waerinne zij stonden uijt oorsaecke dat de vianden der waerheijt door allerley practijcken de papisterie wederomme aldaer sochten in te voeren, ja oock (soot scheen) metter tijdt de Ghereformeerden uijt te drijven, waertoe onder anderen ghearbeijdt wierdt, dat Papistische magistraten vercoren mochten werden. Was daeromme het versoeck aen de ghemeente van Delf (als oock aen die van Dordrecht) dat se bij zijne Excellentie met brieven arbeijden wilden, dat hierinne gheremediceert ende het aenstaende perijckel voorkomen mocht werden, als breeder blijkt uijt de missive, daarvan zijnde. Alsoo nu best ghevonden worde, dat het voorsz. ghedaen soude werden van wegghen der kercken deses particulieren sijnodi int generael, soo is goetghevonden metten eersten (alsoo de saecke haest hadde) een remonstrantie ghemaect te werden aen zijne Excellentie, welcke overghesonden is op den xiiii Junij na Antwerpen, ende particulierlick een brief aen D. BASTINGIUM tot beter voorderinghe der saecke

Die van de Haechsche classe hebben in deliberatie ghetoghen, of het different met HORTENSIO, twelcke van den kerckenraedt van den Haghe (die een requeste teghen JERONIUMUM overghegheven heeft) ghebracht is voor de Staten ende Raedt Provinciael, hier in dese vergaderinghe behoort ghehandelt te werden. Waerop gheresolveert is, nadien de voorsz. classis in hare sententie beijden partijen vrijghelaten heeft haer te be-roepen op den sijnodum, twelcke mijn H.H. de Staten aenghedient is, ende zij toeghelaten hebben, dat men op kerckelicke wijze in cognitie van de saecke treden soude, dat men daeromme de voorsz. saecke alhier sal handelen, welverstaende indien de classis haer erghens in heeft te be-claghen over den kerckenraedt, dat zij tselve (als recht is) ter gheleggher tijdt voor dese vergaderinghe sal doen.

Alsoo van eenighe qualick ghenomen worde, dat een van den notarien des sijnodi met den preside int oore wat communiceerde, soo is hierop na ommestemminghe van der vergaderinghe verclaringhe ghedaen, dat niet alleen de assesseur maer oock de notarien met den preside moghen

communiceren, ja dat een ijghelick broeder, die wat heeft tot openinghe der saecken, tselve den presidi bijzonderlick mach voorstellen om van hem gheoordeelt te werden, of het opentlick te proponeren is. Ende blijft doch een ijghelick zijn stemme vrij om na voorgheslaghen advijs te volghen tghene hem recht dunckt te zijne.

Op het voorstellen van die van sGravenzande nopende de bedevaert ende superstitionen, die seer onlanx daer ter plaetse gheschiedt waren, is goetghevonden, dat men hiervan oock vermaen sal doen in de remonstrantie, die van Wilsveen etc. overghegheven sal werden.

Op het xxxix^{ste} point, aengaende de betalinghe van de oncosten, die in den classen ende sijnoden ghedaen werden, is goetghevonden, alsoo sommige groote ende welvarende vleecken wel middelen van kercken-goeden hebben om in sulcke oncosten te moghen contribuieren ende oock andersins in sommighen plaetsen bij den lidtmaten der kercke wel eenich middel ghevonden can werden, dat een ijder classis hierinne handelen sal na der redelickheijt, opdat de rijken de armen te bate comen.

Op het xl vide supra.

Op het xli besiet het xxvi point.

Op het xlii is bevonden, dat de dienaers, Godtlof, gheen rechtveerdighe clachte hebben van quade betalinghe, aenghesien den rentemeester hem seer goetwillich laet vinden.

Op het xliii het advijs des eersamen ADRIANI SARAVIE ghenomen zijnde, is gheresolveert in conformite van de antwoorde des sijnodi tot Middelburch, dat den dienare des woordts niet toe en staet den man, die zijner huijsvrouwe bastaertsuster heeft, ten avondtmael toe te laten, hoewel men hem niet weeren can, dat het huwelick voorsz. om der kinderen wille van de overicheijt gheratificeert werde.

Op het xliiii^{ste} sullen noch voort scheijden der vergaderinghe de swaricheden van de classe van Gorchom inghebracht werden.

Op het xlv^{ste} ut supra. Sullen ontboden werden HERMANNUS ende CORPUTIUS etc.

Op het xlvi^{ste} sal de Belijdenisse eerst van den dienaeren doorlesen werden hier in den sijnodo ende voorts resolutie ghenomen op de onderteeckeninghe als naer behooren.

Op het laetste, van den armengoeden ende de diaconie, is goetghevonden, dat elck dienaer int particulier bij den zijnen sal aenhouden om hier

inne ten meesten profijte der diaconie ende tot hulpe der armen ghedaen te werden, want men hiervan in sijnodo gheen generalen reghel soude connen maecken ofte eenighen sekeren raedt gheven om de verscheijdenheijt der conditien van de plaetsen ende personen, die hier ende daer bevonden werdt.

Op de eerste particuliere questie der ghemeente van Delft, aengaende een persoon, die seer langhe vant avontmael des Heeren gheabstineert heeft ende noch achterblijft, pretenderende dat hij ongherust is in velen, die hij daertoe siet gaen van weggen harer dissolutie in de cleedinghen ende andere dierghelijcke onstichticheijt, ende doch betuijghende, dat hij bij de leere wil blijven end Godt bidden, dat Hij hem de voorsz. ongherustheijt afnemen wil etc., is gheantwoordt, dat men de voorsz. persone sal dulden, ghelijck men duldet eenighe ghebreken in denghenen, die ten avontmael gaen, dewijle men het niet beteren can ende men gheen stoffe ghenoech heeft om teghen haer te procederen metter discipline. Doch soo sal men neerstelick op die persoon acht nemen, of hij jemande een afkeer maect van den avontmale des Heeren, tselve vilipenderende ende verachtende, twelek der ghemeente niet toestaen soude te dulden etc.

Sijn voor de vergaderinghe verschenen JAN PIETERSZ, dienaer des woordts, ende eenighe ghedeputeerde ouderlinghen der ghemeente van den Haghe, ende proponeerden, dat se met JERON. HORTENSIO langhe tijdt swaricheijt ghehadt hadden aengaende eenighe pointen der leere, in de Ghereformeerde kercke Christi aenghenomen, ende hem dickwils ghesocht hadden van zijn dwalinghe af te trecken ende te rechte te brenghen maer hadden niet connen doen. Vonden daeromme haerselven ghenoodtsaect hiervan te doleren bij dese vergaderinghe met betuijghinghe ende protest, dat zij sulx niet deden uijt eenighe onbehoorlicke vleesschelicke ende particuliere affectien maer alleen ex officio ende uijt drangh harer conscientie om de suijverheijt der leere voor te staen ende de ghemeente Christi voor alle corruptelen te bewaren etc. Waarop zij begheerden, dat JERONYMUS mede ghehoort soude werden, als recht was.

Hierop hebben de ghedeputeerden der classe van den Haghe gheantwoordt, dat de uijtschrijvinghe deses sijnodi medebracht, dat de kerckenraedt van den Haghe de classen hadde te beclaghden, indien zij jiet hadden teghen de classen, dat zij daer waren om te antwoorden. Aengaende HORTENSIVM, dat deselve noijt in mindere vergaderinghen van de onsuijverheijt in der leere wettelick was beschuldicht ende met hem ghehandelt, ende dat oversulx na kerckenordeninghe die saecke hier in sijnodo niet behoorde te dienen.

Hierteghen heeft de kerckenraedt gherepliceert, dat met JERON. HORTENSIO in mindere vergaderinghen (als in consistorio ende classe) wel is gehandelt gheweest, want immers na handelinghe met hem van de volcomen onderhoudinghe der wet Godts hem in de classe afgevraecht was gheweest, of hij de 114 vraghe ende antwoorde des Catechismi voor oprecht hielt, in welke handelinghe hij hem ghenoech hadde laten merken, van wat opinie dat hij was. Waerop, de classis wederomme antwoordende, meer woorden ten beijden zijden ghevallen zijn ende de occasie der dispute met HORTENSIO int langhe verhaelt etc. Ende is goetghevonden, dat de kerckenraedt eerst hare aenclacht sal doen teghen de classem.

Den 14 Junij.

De magistraet van den Haghe versocht zijnde van wegghen des sijnodi om eenighe van den haren over de differenten deser kercke bij de vergaderinghe te deputeren, heeft gheantwoordt, alsoo de classis een sententie uijtghesproken hadde ende deselve bij den magistraet was gheapprobeert, dat bejide de dienaren verlaten souden werden, dat zij daeromme beraden zijn niemant te seijden.

Aengaende JERONIMUM is van hem gheantwoordt, dat hij zijn beraedt woude nemen met den magistraet ende ghemeente ende zijn meeninghe tsij mondelingh of schriftelick den sijnodo doen aendienem, waerna de sijnodus sich dan reguleren mochte.

Is goetghevonden, dat men allereerst achtervolghende de uijtschrijvinghe der grieven deser kercke ende classe handelen sal van tghene, dat de kerckenraedt heeft teghen den classem ende voorts daerna, wat deselve kerckenraedt ende JAN PIETERSZ particulierlick hebben teghen JERONIMUM HORTENSIIUM.

De clachten des kerckenraeds teghen den classem bestaen in dese vier propositien, dewelcke ordentlick verhandelt zijn:

Ten 1sten dat de classis van den Haghe een sententie teghen JERONIMUM uijtghesproken heeft van suspensie van den dienst soo om der onsuiverheijt in der leere als om andere sware dinghen, welke sententie zij terstondt daeraen gheretracteert hebben, ghescheurt ende int vier gheworpen, soodat den kerckenraedt copije van dien begheerende, deselve hen gheweyghert is.

Ten 2den dat niemant van den classe in hare vergaderinghe met JERONIMO van der leere gehandelt heeft, wanneer hij van onsuiverheijt werd beschuldicht.

Ten III^{den} dat het classis JAN P. in de tweede sententie in eenen graedt met JERONIUMO ghestelt heeft, uijtghenomen alleen dat hij gheen schuldt bekennen soude.

Ten III^{den} dat het classis JAN PIETERSZ heeft losghestelt van zijnen dienste sonder voorweten van de kercke.

Antwoordt.

Opt 1ste point deser beschuldninghe nopende d'oorsaecke der suspensie antwoordt de classis, dat niet om eenighe andere sware dinghen maer alleen om der leere de sententie van suspensie uijtghesproken zij, hoewel zij bekennen met den eersten van den voorsz. swaren dinghen ghesproken gheweest te zijn om mede ten respecte van dien tegen JERONIUMUM te procederen, maer dat zij door vermaninghe eenigher verstandighen luijden deselve saecke, als politijck zijnde, hebben laten blijven ende alleen op de leere ghesien hebben.

Ten anderden dat de suspensie voorz. gheschiedt is ter tijdt toe hij hem ghesuijvert soude hebben Ten III^{den} alsoo JERON. voorsz met bekenentnisse der leere des Catechismi (nadat hij eenmael vant predieken opgehouden hadde) hemselven van de opgheleijde onsuiverheijt der leere ghepurgert hadde, dat zij volghende de conditie, in de sententie begrepen, hem wederomme toeghelaten hebben ende daeromme de sententie met grooter blijdschap ghescheurt ende verbrandt hebben. Ten III^{den} dat zij niet en hebben copije ghegheven, overmits het haer (als voor) ondoenlick was ende oock onnoodich achteden, daerbij voeghende dat den kerckenraedt deselve niet eer en begheerde dan als de tweede sententie uijtghesproken was.

Replijcke des kerckenraets.

Opt eerste segghen zij rondtuyt: neen, sustinerende dat de sententie oock op andere sware dinghen uijtghesproken is, waertoe int langhe verhaelt is de voorgaende occasie, door welcke de broeders tot dese handelinge ghecomeen zijn, namelick de confessie van CORNELIS DE HOOGHE, waeruyt suleke scandale ghevolcht is, dat oock eenighe van den classe bekend hadden hem ten minsten te moeten suspenderen, waeruyt zij concluderen, dat zij in de sententie soowel die sware dinghen als de onsuiverheijt der leere aenghesien hebben.

Opt II^{de} segghen zij ter contrarie, dat de sententie definitijf was.

Opt III^{de} hebben zij gheseijt, dat de classis onbedachtsaem JERONIUMUM weder opghenomen heeft, want hijselvs de suspensie niet aenghenomen maer (dreijghende de kercke in roere te stellen) hem daerteghen ghestelt heeft ende soude selfs vant predieken niet afghesien hebben, ten ware de ses mannen, den classi bijghevoecht, begheert hadden, dat een ander

voor hem predicken soude, waerneffens zij aentoghen, alsoo de suspensie JERONIMI maer eenen dach en duerde, dat van deselve schier niemant van denghenen, die aen hem gheerghert waren, gheweten heeft.

Ende sooveel het IIIde belanght segghen zij, dat het noodich was, dat zij copije der eerste sententie hadden, ten eijnde dat zij haer beraden mochten; voorts segghende niet gheweten te hebben, dat se ghecasseert was.

Duplijke des classis

Opt 1ste die van den classe binnen ghecomen zijnde segghen, dat zij niet en weten (soo veel haer voorstaet) dat in de eerste sententie staet van andere sware dinghen, twelcke den kerckenraedt voor seker affirmeerde, ende staet de saecke alsoo in questie.

Opt IIde is niet sonderlinx voortghebracht tot decisie.

Opt IIIde seijt de classe wel waer te zijn, dat zij onbedacht ghehandelt hadden in der saecke ende dat JERONIMUS de sententie teghenghesproken hadde, maer dat hij, van ADAMO vermaent zijnde, tevreden is gheweest. Doch ghevraecht zijnde en wisten niet te segghen, dat het classis daervan gheweten hadde.

Opt IIIde persisteren zij bij haer voorgaende antwoorde.

Antwoorde opt IIde point.

Opt IIde point seijt de classe, dat het niet alsoo en zij, verclarende dat ADAMUS met hem ghehandelt heeft, ghebruickende twee argumenten etc. Ten anderden aengaende dat de raetsheer CASEMBROOT met hem handelde, dat tselve gheschiedt is bij haer toelatinghe, hem als eenen verstandighen ende ervarenen in Godts woort d'eere ghevende. Ten IIiden segghen zij, dat hen verwondert, dat den kerckenraet dese beschuldighen teghens hen voortghebracht heeft, daer zij selfs (ende bijsonder J. PIETERSZ.) JERONIMUM noijt vermaent noch van de leere met hem ghehandelt hebben, ja ghevraecht zijnde, of zij haer bij mr. JACOB den Enghelsman (hem ghewillich presenterende om JERONIMUM te beschuldighen) wilden voeghen, tselve afgheslagen hebben. Hierbij deden zij ten laetsten, dat JERONIMUS hem aengheboden hadde schriftelick of mondelick van der leere te handelen, tot dien eijnde aen hem sendende twee mannen, maer het is van J. PIETERSEN gheweyghert.

Replijcke des kerckenraets.

Waerop die van den kerckenraedt, negerende des classis voorgheven, hem gherefereert hebben wederomme tot den raetsheer CASEMBROOT, segghende dat zij dickwils met JERONIMO ghehandelt hadden, ghelijck COOLWIJCK ende andere voorgaende ouderlinghen mede betuyghen conden. Seijde J. PIETERSZ daerenboven, sooveel zijn prive persoon aenghinck, dat

hij JERONIMUM dickwils a part ghestrafte ende vermaent hadde, twelek hij oock in den classe wel soude hebben ghedaen, indien het niet veelmeer des presidis ende der anderen broederen werck gheweest en ware, die oock kennisse daarvan hadden soo uijt de brieven van Amsterdam, te Wassenaer in den classe voorghelesen, als uijt andere indicien meer, hierbij voeghende dat hem qualick betaemt soude hebben teghen zijnen collegam, met denwelcke hij daghelix moest ommegeen ende den dienst der kercke betreden, in den classe twist soude aengherecht hebben, te meer overmits hij uijt voorgaende experientie wel wist, dat de vermaninghe aen hem niet helpen soude, maer dat hij veelmeer, deselve verkeerende, hem J. PIETERSZ achter straet soude draghen.

Aengaende den Enghelsman, dat den kerckenraet ende hij hem met denselven niet ghevoecht hadde, overmits hij selfs cloeck ghenoech was zijn saecke te drijven ende oock seijde noch eenighe andere dinghen teghen JERONIMUM te hebben.

Ten laetsten, beroerende de twee mannen aen hem ghesonden, seijt JAN PIETERSZ, dat het niet en was ter oorsaecke van eenighe conferentie van der leere maer van de versoeninghe met JERONIMO nopende de sware dinghen, hierboven gheroert, welke versoeninghe nergens dan in den kerckenraet ghedaen en conde werden, nademael de gantsche kercke gheorghert was.

Duplijcke des classis.

Sooveel den kerckenraet aengaet, dat JERONIMUS van denselve niet en soude vermaent zijn, daarvan bekende de classis gheen wetenschap te hebben, wel wetende dat het in den classe niet gheschiedt en was.

Het derde point.

Antwoordt des classis.

Hierop seijt het classis, dat het JAN PIETERSZ niet en hebbe ghestelt in de tweede sententie met JERONIMO ghelyck in eenen grade sooveel de leere aengaet, maer dat zij hem na de versoeninghe met hem ghelijck ghestelt hebben sooveel het vertrecken aengaet om sekere oorsaecken wille, die hierna volghen:

Ten 1sten want J PIETERSZ, Godt aenroepende met opentlicke protestatie, zijn handt op zijn borst legghende, voor den classe ende voor ses ghedeputeerde mannen int bijwesen des raetsheeren CASEMBROT ende drij ouderlinghen bekent heeft zijn cranckheijt ende onsterckheijt zijns lichaems, wenschte ende begheerde ontslaghen te zijn van den dienst in den Haghe.

Ten 11den omdat nu in den Haghe tusschen JAN PIETERSZ ende JERONIMUM gheenen vrede gheweest is maer grooten tweedracht, haet ende nijdt binnen drij ofte vier jaren herwaerts. Ende al hebben wij dienaers

in verscheijden classen haerluijden vereenicht, soo heeft de eenicheijt noijt over de 14 daghen gheduert, ja het leste is argher gheweest dan het eerste, niet sonder groote scandalen als ons ende den Haghe bewust is.

Ten inden alsoo oock in den Haghe wel bekend is, dat de ghemeente ende stadt van den Haghe ghedeelt is in twee factien, Johanniten ende Jeronijmiten, aenghemerckt dat elke factie grooten aenhanck heeft, soo hebben de broeders gheen beter middel ghevonden om beijde partijen te stillen, dan dat se alle beijde versoent zijnde souden vertrecken.

Ten inden alsoo het classis van den Haghe altijt eendrachtich is gheweest ende gheenen merckelicken twist oijt ghehadt heeft dan alleen denghenen, die van den dienaren in den Haghe ghecomen is, soo zijn wij aen hen beijden grootelix een langhen tijdt ghearghert gheweest ende moghen alsoo gheen van beijden met goeder conscientie dulden in onse classicale vergaderinghe.

Ten vden alsoo den magistraet van den Haghe gheerne ghesien hadde, dat zij beijde versoent zijnde blijven souden in den Haghe ende Godts kercke met eendrachticheijt voorstaen, daerop wij gheantwoort hebben, dat ons sulx gantschelick ongheraden dunckt, naerdien zij beijde menichmael versoent zijnde gheenen bestandighen vrede ghehouden hebben. Ende overmits de magistraet sulx verstaen heeft, hebben oock gheen beter middel ghevonden om vrede in den Haghe te brenghen ende te onderhouden, dan dat se beijde vertrecken souden.

Voorts dat het hem J. PIETERSZ niet behoorde te beclaghen, indien zij hem sulcken versoeninghe met JERONIIMO opleijden, dewijle hij van selfs vele saecken JERONIIMI begraven ende met hem verdraghen hadde, ja verhindert als de classis heeft willen teghen hem procederen, als zij sekere missiven van die van Amsterdam ontfanghen hadden.

Replijcke des kerckenraets.

Hierop heeft J. PIETERSZ gheantwoort belanghende de oorsaecken, waeromme zij hem int vertrecken met JERONIIMO ghelijck ghestelt hebben. Op de 1ste, dat hij wel heeft begheeren te vertrecken om zijner swackheit wille maer niet in sulcken schijne, als men hem nu te voren leijt, oock mede dewijle hij sonder oorlof van zijn kereke niet conde scheijden, aen dewelcke hij verbonden was. Sooveel de 1de ende 11de oorsaecke aengaet seijt J. PIETERSZ zijn vertreck niet tot vrede maer tot meerder onvrede te sullen dienen, alsoo hij (indien het noodich ware) met vele vrome luijden wel soude connen bewijsen, ja te meer dat hij sekere notable personen, dewelcke tot voorstandt zijner persoon ijert wilden aenrichten, soo hij vertrecken soude, vermaent heeft om haer in allen stilheit te draghen ten besten vrede ende eenicheijt.

Nopende de IIIde oorsaecke seijt J. PIETERSZ wel vele andere oorsaec-ken van meer swaricheden in den classe voorghevalen te zijn.

Comende voort tot de vde reden ende oorsaecke, van den twist ende den peijs ghemaect, dat die gheen XIII daghen gheduert en hadde, seijt J. PIETERSZ, dat hij qualick hierinne toe come, die hij onschuldich is.

Soovele aengaet dat J. PIETERSZ hem niet en behoort te beclaghen, indien het classis hem sulcken versoeninghe met JERONIJMO opleijt, allegerende d'oorsaecke, dat hij selfs met JERONIJMO vele saecken begraven ende verdraghen hadde, daerop gheeft hij ter antwoort, dat hij lijtsamelick JERONIJMUM verdraghen ende dat bijna teghen zijn eijghen conscientie, opdat hij niet schijnen soude hem viant te zijn, hoewel dat hij noch evenwel de beschuldighen hooren moet, waerinne, bij sooverre hij ghesondicht heeft, is hij bereijt zijn schuldt te draghen

Duplijcke der classe.

Refereerden haer tot het voorgaende.

Opt IIIde point.

Antwoordt het classis ten 1sten segghende, dewijle de kerckenraedt het classis voorbijghegaen ende de saecke overghegheven heeft aen den Staten, soo hebbe oock alsoo het classis voorbijghegaen de kercke.

Replijcke des kerckenraets

Seijt de kerckenraedt, dat het wel waer is, dat zij den Staten een request overghegheven hebben, maer dat haer oorsake daertoe ghegheven is, nadenmael dat haerluijden te voren hier ter plaetse ende daarna den classis te Loosduijnen van den H. H. Staten verbot ghedaen was in der saecke JERONIJMI te procederen. Hebben dan noch van den classe begheert, soo het eenighe goede propoosten hadde, dienende tot vrede der kercke, zij wilden die gheerne horen, dat men oock de saecke wilde brenghen tot naerdere classen alsoo zij verre sach. Waerop ADAMUS PILLICHIUS gheseijt heeft, ten was niet noodich de ghebueren te roepen, soolanghe als men het vier selfs conde uijtblusschen, item dat in den classe den brief van Aemsterdam, ghesonden over de leere JERONIJMI, tot Wassenaer is voorghelosen ende dat het classis oock JERONIJMUM heeft willen destitueren.

Den 15 Junij.

De sijnode rijpelic ghelettet hebbende op het eerste point der eerste accusatie des kerckenraeds teghen den classis met zijn proeven ende replijcken aen wederzijde belanghende de oorsaecke der suspensie JERONIJMI, oordeelt dat het wel schijnt, dat de classis mede respect ghenomen heeft op die sware dinghen, die haer occasie ghegheven hadden tot hare tsamencomste ende dat daeromme wel schijnt daervan in de eerste sen-

tentie ghementioneert gheweest te zijn, maer dat het niet sekerlick blijkt. Wordt daeromme hier van den sijnode in twijfel ghelaten.

Voorts is goetgevonden, dat men de classen vermanen sal, dat se dit groote scandale, bij JERONIUMUM der ghemeente Christi ghegheven, behoorde aenghemerckt te hebben in hare sententie ende ten minsten in genere ghestelt te hebben, dat de suspensie mede was om andere sware dinghen sonder specialick eenighe saecke daerinne te vermelden. Waerbij oock aenghemerckt is, dat in sulcke sware handlinghen (waerin men qualick uijtcoemste weet) de naestligghende classen nuttelick gheconsuleert werden, twelcke de classis wel hadde behooren te doen ¹⁾.

Ten *nden* heeft de classis onbedacht ende qualick ghedaen, als zij JERONIUMUM sdaechs na zijner suspensie weder tot den dienst opghenomen hebben, want alsoo de scandale publijck was, ja tgheruchte van zijn fauten in der leere wijt ende breedt door Hollandt verbreydt is gheweest, soo behoorde oock opentlick, aler hij wederomme tot predicken toegelaten werde, dese fauten ghebetert te werden; dat oock JERONIUMUS niet met een simpel jawoordt, maer met een breede verclaringhe zijns ghevoelens ende grondts in der leere voor suijver behoorde aenghenomen gheweest te hebben.

Ten *inden* heeft de classis niet wel ghedaen, scheurende de eerste sententie ende gheen acte daarvan behoudende int classeboeck, waeruijt onder andere inconvenienten dit ghevolcht is, dat zij den kerckenraedt tot harer billicker begheerte gheen copije daarvan hebben connen gheven ²⁾.

Op de *nde* aenclachte is de kerckenraet te bestraffen in tghenē zij de classen beschuldicht, dat se met JERONIUMO van der leere niet ghehandelt heeft, als hij beschuldicht wordt, daer nochtans de classis verclaert met sekere argumenten teghen den voorsz. JERONIUMUM ghedisputeert te hebben, teghen twelcke de kerckenraedt het contrarie niet heeft connen bewijzen.

Ten *anderden* is J. PIETERSZ excusatie niet aenghenomen, waeromme hij JERONIUMUM in de classe niet heeft bestraft ende beclaecht van onsuiverheijt der leere ende is gheoordeelt veel te slap ende nalatich hierinne gheweest te zijn.

1) Door deze alinea zijn twee schuinslopende streepen gehaald met dezelfde inkt, waarmee de tekst geschreven is. In de beide volgende alinea's is dan ook »Ten inden" en »Ten inden", gelijk er eerst gestaan heeft, veranderd in »Ten inden" en »Ten inden". 2) Tusschen deze en de volgende alinea is eene opene ruimte, die aangevuld is met drie schuinslopende streepjes.

Ten inden is gheoordelt, dat de kerckenraedt niet is te beschuldighen van dat zij sick met mr. JACOB SAAL niet ghevoecht heeft teghen JERONIMUM, als mr JACOB quam om hem te beschuldighen, aenghesien niemant ghehouden is hemselven partije te stellen, bijsonderlick die hem als ghetuijghe soude willen laten ghebruijcken.

Op de inde aenclachte, belanghende de verlatinghe van J PIETERSZ soowel als van JERONIMO, namelick ten eersten omdat J. PIETERSZ diekwils verclaert heeft om de swackheijt zijns lichaems wille dese plaetse te willen verlaten, is op zijne ghegheven antwoorde rijpeliclyc ghelettet ende gheoordelt, dat de oorsaecke des classis voorsz. niet ghenoechsaem is, overmidts voorhenen, eer dit openbare different opquam, noijt op zijne swackheijt ghelettet is gheweest van den classe ende hij aen zijne ghemeente verbonden is.

Ondertusschen is ghecompareert JAN DIRXZ, backer, van wegghen des ouden kerckenraets van Leijden ghecommitteert, ende verhaelde dat de oncosten, die op de saecke der kercke van Leijden zedert het compromis incluijs ghelooopen waren, seer excessijf ende groot waren, waervan de helft betaelt moeste werden bij eenighe weijnighe personen, die de saecke teghen C. COOLHAES ende zijnen aenhangh voorghestaen hadden, bedraghende vierhondert ende vijftich gulden, welke penninghen de voorsz. personen seer qualick opbrengghen condon. Ende aenghesien de voorsz. saecke niet alleen particulierlick de kercke van Leijden aenghinck maer int ghemeijn allen anderen kercken van Hollant als beroerende de oprechte christelicke discipline ende regeringhe der kercke, dat daeromme haer begheerte ende versoch was, dat de kercken deses particulieren sijnnodi tot betalinghe der voorsz oncosten mede wat helpen wilden, ghelijck de Noordhollandtsche kercken bereijt waren te doen, bij sooverre als de Suijthollandtsche de handt daeraen hielden, waervan de voorsz. ghecommitteerde goet bescheijt medebracht. Soo is de voorsz. petitie ende versoeck voor redeliclyc ende billick aenghesien ende hebben de ghedeputeerden der classen aenghenomen aen den haren te raporteren om hiertoe eenighe contributie te doen, waertoe zij elck een briefken van wegghen des sijnnodi aen den haren dragghen sullen ende sullen de ghecollecteerde penninghen ghesonden werden aen de kercke van Delft om voorts aen dien van Leijden te bestellen.

Is ghecompareert eenen mr. JACOB SAAL, vertoonende lettren van attestatie van de ghemeente van Londen, alwaer hij hem een lidtmaedt be-
toonde te zijn, verclarende hoe dat hij wat hadde teghen de leere JERONIMI, met denwelcke hij seijde gheconfereert te hebben, oock mede dat

hij begheerde aen den kerckenraedt alhier eenighe vermaningh ghedaen te werden, roerende een sekere huwelixae saecke, waerover hij uijtghestelt is gheweest van den sijnode om achterna ghehoort te worden.

Den xvi Junij.

Is den H.H. Staten de requeste nopende de verhooghinghe der alimentatie, als boven verordent was, gheexhibeert, waerop hare E.E gheantwoordt hebben, dat se de saecke voor gherecommandeert hielden ende alreede daarvan ghedelibereert hadden ende den rentmcester COOLWICCK bevel ghegheven om den staet der goederen te maecken etc.

Alsoo HIERONIMUS HORTENSIVS weijgherde te comen voor de vergaderinghe, soo is aen dien van de Haechsche classe versocht, dat zij tot hem gaen wilden om hem daertoe te induceren, twelcke zij aenghenomen hebben.

Op de tweede oorsaecke, bij den classen voortghebracht, waeromme J. PIETERSZ soowel als JERONIMUS zijns diensts hier ter plaetse losghestelt zij, is gheoordelt, dat deselve alsnoch niet voor suffisant ghehouden sal werden, nadenmael J. PIETERSZ ende den kerckenraedt verclaren, dat de twist uijt de onrechte leere ende ongheregheltheit JERONIMI ghesproten is ende niet uijt J. PIETERSZ voorsz., die hem als een goet herder teghen het inbrekende quaedt ghestelt heeft, waerop HIERONIMUS volcomentlick ghehoort sal werden om de waerheijt van dien te vernemen.

Op de iijde oorsaecke, beroerende de twee factien, die hier in den Haghe zijn van wegghen J. PIETERSOONS ende JERONIMI, is besloten als op de naestvoorgaende, want dese dinghen aen malcanderen dependieren ende den oprechten leeraren de schuld niet ghegheven can werden, dat den vromen, die bij haer blijven ende de waerheijt volghen, sulcke schampernamen ghegheven werden.

Van de iijde oorsaecke, belanghende den twist in de classe, is gheoordeelt, dat dit mede dependeert aent voorgaende, aenghesien dese dissensie, die tusschen J. PIETERSZ ende JERONIMUM in de classicale vergaderinghe ghevallen is, haren oorspronck heeft uijt een sekere voorgaende wortel, waervan uijt JERONIMO kennisse ghenomen moet werden.

Roerende de vde oorsaecke is bij den sijnode den voorslach des magistraets, dat bejide de dienaers, versoent zijnde met malcanderen, blijven soudien, niet quaedt ghevonden, indien die versoeninghe behoorlick hadde moghen toegaen ende de wortel des twists wechghenomen hadde connen

werden. Ende sooveel aengaet de reste van dit vde artikel, vant licentieren der beijden dienaren, tselve dependeert aen de cognitie, wie van beijden den oorspronck deses twists gheweest is, ende aen tghene dat boven is gheseijt op de 11de oorsaecke, aenghetoghen van den classe.

Alsoo JERONIUMUS den sijnode tot antwoorde liet aensegghen, dat hij niet begheerde te compareren maer presenteerde te comen voor twee ghecommitteerde uijt dese vergaderinghe ende twee raedtsheeren provinciael, bij hem daertoe te verkiesen, om met eenighe ouderlinghen, die voorhenen ghedient hebben, te antwoorden op de aenlachten, die J. PIETERSZ met de teghenwoordighe ouderlinghen teghen hem soude weten voort te brenghen, soo zijn ghedeputeert P. CARPENTIER ende JAN VAN DER MIJLEN om te gaen bij mijn H.H. de Staten ende te versoecken, alsoo men te vergheefs JERONIUMUS bij de vergaderinghe ontboden hadde, eerst door II ghedeputeerden des sijnodi ende daarna door de ghesanten der classe van den Haghe selve, dat hare E. ghelieve hem tselve te ghebieden, opdat van den sijnode oprechte kennisse van desen droevighen twisthandel ghenomen mach werden.

Ende alsoo de voorsz. JERONIUMUS excipieert, dat eenighe int synode sitten, die zijn partije ende vianden zijn, soo sullen de voorsz. ghecommitteerden tselve den Staten aendienende ende te kennen gheven, indien JERONIUMUS tvorsz. can bewijsen, dat men deghene, die zijn vianden bevonden sullen werden, als richters over zijn saecke niet sal laten sitten. Dat oock hare E. ghelieve, om te meer alle suspitie van onrecht ende partijschap van de sijnode te weeren in desen handel, eenighe bij deselve te deputeren, die alles aenhooren moghen. Ende indien de H.H. Staten JERONIUMUS niet soudende begheeren te constringeren om in de vergaderinghe te compareren ende aldaer de saecke te laten verhandelen, soo sal men de presentatie, die hij ghedaen heeft, aennemen, behoudens dat de sijnode richter in der saecke sal zijn ende de II ghecommitteerden van als 1) raport aen deselve sullen doen.

Hier is inghevoert de saecke des Goutschen classis met LAURENTIO COPICANO ende alsoo die van der Goude vermeijnden te bewijsen, dat COPICANUS met recht van hen gheremoveert werde, ende haer tot dien eijnde beriepen op eenen brief, van den bailliou van Schoonhoven gheschreven, uijt denwelcke zij sustineerden te blijcken, dat hij het accordt, waerop hij in hare classen ontfanghen was, te buijten ghegaen hadde, welcken brief de voorsz. COPICANUS begheerde te sien, maer van die van de Goutsche classe niet conde ghetoot werden, soo is beslotsen, dewijle zij hare

1) »als" zal »alles" moeten zijn.

documenten niet wisten voort te brengen ende daeromme de sijnode in der saecke niet conde doen, dat de classis van Delft ende Rotterdam dit different verhooren ende beslichten sullen. Soo sullen dan 3 ghecommitteerde uijt elke der voorsz. classen een maendt na het scheijden van dese vergaderinghe tot Rotterdam tsamencomen tot beslichtinghe des differents voorsz., welcke teghenwoordighe constitutie des sijnodi soowel de ghesanten van der Goude als LAURENTIUS hier sullen onderschrijven ende haerselven submitteren.

Maer alsoo die van de Gouttsche classe haerselven seer in de voorsz. resolutie des sijnodi beswaerden ende gheensins conden toestaen, dat dese saecke soo langhe uytghesteld ende tot II classen gherenvoijeert soude werden, soo is goetgevonden, dat de ghecommitteerden der II voorsz. classen, de sijnode noch bijeen zijnde, de voorsz. saecke a part aenhooren ende raport van dien aen de vergaderinghe doen sullen

Den XVII Junij

Alsoo na verhooringhe der Goudtsche classe ende LAURENTII voorsz. ende na ghedane raport der voorsz. ghecommitteerden vernomen is, dat wel de voorsz. LAURENTIUS hemselven qualick heeft ghedragen ghehad, maer dat haer de voorsz. classe oock niet heeft ghequeten, als behoorlick was ende door hare variabele handelinghen haerselven den wech toeghesloten hebben om teghen den voorsz. LAURENTIUM te moghen procedereren, soo is besloten, dat men den voorsz. LAURENTIUM den tijdt van VI maenden noch dulden sal in den dienste tot Gouriaen ende in Ottenlandt, behoudens dat hij attestatie sal brenghen, dat de lieden derselver plaetsen met hem tevrede zijn. Ten IIden dat de voorsz. dorpen den voorsz. tijdt van 6 maenden sullen behooren tot de classen van Dordrecht, twelek de sijnode alsoo ordonneert nietteghenstaende tvoorgaende besluit desselven classis over de persone LAURENTII ghegaen. Ten IIIden dat op den wandel des voorsz. LAURENTII soowel bij de classes van Delft ende Rotterdam (die hier over de saecke ghegaen hebben) als bij de classen van Dordrecht vlijtighe opsicht ghenomen sal werden. Ende indien hij bevonden werdt hem onbehoorlick te draghen, soo sullen de voorsz. classes hem sonder vertoef van den dienste suspenderen ende teghen hem procedereren ten uijtersten toe, maer soo hij hem recht ende behoorlick draecht, soo sal hij in den voorsz. dienste ghecontinueert werden. Voorts sal men LAURENTIUM hier teghenwoordelick scherpelick vermanen over tghene, daerinne hij uijt zijn eijghen bekentnisse bevonden is gheweest schuldich te zijn, als namelick dat hij ghesuspendeert zijnde nochtans hem vervoordert heeft te predicken op zijn protest, tweleke hij teghen

de suspensie ghedaen hadde. Ten inden dat hij ten voorsz. plaetsen noijt het avondmael gheadminstreert nochte elders ghecommuniceert heeft. Ten inden dat hij hem met lichtveerdighe ghebeerden ende woorden dickwils verlopen heeft. Ten inden dat hij hem voortaan wachte voor alle overvloedich drincken.

Die van de classe van der Goude zijn insghelijx vermaent van tghene daerinne zij haer ontgaen hebben in de saecke des voorsz. LAURENTII, soo omdat se hier bekend hebben LAURENTIUM weerdich te zijn, dat hij aen een kake ghestelt soude werden ende nochtans uijt een verkeerde barmherticheijt voor hem gheschreven om in een ander plaetse te moghen comen, als omdatter groote variabelheijt ende eenighe contradictien in hare handelinghen ende acten bevonden zijn, welcke dinghen den dienaeren des woordts gheensins en betamen.

Alsoo de ghesanten van de Dortsche classe den sijnode aenghegheven hadden, dat J. CAEN aengaende den handel HERMANNI wel wat hadde aen te dienen, dat tot der saecke dienstelick was, indien den sijnode hem liefde te hooren, soo is goetgevonden, dewijle hij nu in den Haghe was ende midts zijn reijse na Vlaenderen de weke toecomende, als HERMANNI saecke gehandelt sal werden, hier niet soude moghen comen, dat men hem alsnu hooren soude. Soo heeft dan de voorsz. JAN CAEN, voorsprekende dat hij dit niet claghens maer vertellenswijse dede, int langhe verhaelt den handel, die tusschen HERMANNUM HERBERTS voorsz. ende hem gheweest was belanghende het Wonderboeck van DAVID JORISZ, denwelcke hij hooghelick als met eenen excellenten gheest begaeft gheweest zijnde ghelooft ende ghepresen hadde ende de dienaers des woordts letterknechten ghenaeamt etc, welcke vertellinghe int langhe beschreven is ende onder die van Dordrecht berustet.

Ten anderden heeft hij verclaert een clachte teghen HERMANNUM voorsz. te hebben van dat HERMANNUS hem opentlick op der strate becreten ende een schelm ghescholden hadde, in welke saecke de kerckenraedt ende classis van Dordrecht niet hadden begheeren te treden, overmidts zij (ghelijck zij seijden) hare autoriteijt quijt waren. Van dese dinghen sal gehandelt werden, wanneer HERMANNUS hier sal zijn ende zijn saecke ter handen ghenomen sal werden.

Hebben de twee ghecommitteerden des sijnodi gherapporteert, dat JERONIMUS bij den H. H. Staten eenighe exceptien heeft voortgebracht, waeromme hij sustineert niet ghehouden te zijn bij den sijnodum te comen. Ten 1sten overmidts een sententie is uijtghesproken, dat beijde dienaers deser plaetse vertrecken sullen ende dat hij bereijt is deselve sententie

te volgen. Ten 11den dat teghen hem niet oordentlick noch na uijtwijzen der synodale ordonnantien gheprocedeert is, want dese saecke tot eenighe omliggende classes behoorde ghebracht gheweest te hebben, aeler men daarmede tot den synodum ghecomen ware. Ten 11den datter eenighe sitten in den synodo, die zijn partijen sijn ende dat hij daeromme onghelouden is deselve tot zijn richters te nemen. Hier hebben de H. H. Staten principalick gheinsisteert op het tweede voorgaende point ende daeromme is tselve bij den broederen in communicatie gheleijt om mijn H. H. te antwoorden als na behooren.

Aengaende tghene dat de classis in de accusatie des kerckenraedts ende met name JAN PIETERSOONS voortghebracht heeft van JAN WOLF ende ARIEN AERTSZ, is bij denghenen, die dese personen hebben gaen vrighen *nomine synodi*, gherapporteert dat deselve personen segghen haer niet voor te staen, dat JERONIJMUS door haerluijden JAN PIETERSZ aengheboden soude hebben, dat hij met hem bereijt was van de leere te spreken.

Op de 11de accusatie des kerckenraedts ende antwoorde des classis is goetghevonden den kerckenraedt te vermanen niet wel ghedaen te hebben, dat se van de onsuijverheijt der leere, die zij hen beclaechden in JERONIMO bevonden te hebben, noijt den classi solemnelick hebben aenghedient na ordeninghe der kereke. Ende werdt hare oorsaecke niet ghenoechsaem bevonden, die zij voorwenden, dat zij namelijk de classen suspecteerden etc.

Den xvnden Junij.

Roerende de tweede exceptie JERONIMI bovenghemeldet vant aenbrenghen der differenten aen 2 of 3 naestlegghende classes, eer men tot den synodum comet, is JERONIMO van wegghen des synodi afghevraccht, waer sulcken ordonnantie in den Dordrechtschen synodo bevonden werdt, tweelck hij niet heeft connen bewijzen. Is oock bij denghenen, die van den synodo daertoe ghedeputeert waren, niet ghevonden. Ende alsoo sullen de bovenghemelde ghecommitteerde des synodi mijnen H.H. den Staten tvoorsz. rapporteren ende concluderen, dat de exceptie JERONIMI frivole is ende hij ghehouden is te comen.

Is voorts gheoordeelt, dat de kerckenraedt vermaent sal worden, dat se eerst met andere kercken haer behoort hadden te beraden, voordat zij ijct met die overicheijt voorghenomen hadden, nadat de classis van Loosduijnen gheinterdiceert was, opdat zij het recht der kereke niet ghescheenen hadden der overicheijt over te gheven.

Ten laetsten is de classis te vermanen daerinne ghefeijt te hebben, dat

se, overmidts zij voorbijghegaen ende niet ghekent waren van den kerckenraedt, denselve wederomme voorbijghegaen hebben, daer zij veelmeer den kerckenraedt hadden behooren goet exempel ende vermaninghe te gheven.

Alsoo het vast een ghemeijne clachte der kercken is, dat groote onghelijckheijt ende variabelheijt bevonden werdt int houden der feestdaghen van Jaersdach ende Ascensien etc., is goetgevonden te remonstreren, dat de H.H. Staten hierinne remedieren willen.

Is gherapporteert, dat de Staten besloten hadden JERONIIMO te bevelen, dat hij binnen xxiii uren bewijzen soude, tghene hij ghepretendeert hadde in de sijnode van Dordrecht te staen, of dat zij anders in deser saecke voorsien souden na behooren. Doch JERONIIMUS ondertusschen hem beradende, heeft laten weten, dat hij bij de vergaderinghe soude comen. Inneghecomen met eenighe anderen is hem voorghehouden de intentie des sijnodi, waerop hij int langhe hemselven poochde te defenderen, J PIETERSZ met den zijnen ter contrarie remonstrerende het onrecht JERONIIMI etc.

Sijn voorts van J. PIETERSZ ende den kerckenraedt overghegheven xi artijckelen, waermede hij sustineerde, dat JERONIIMUS de oorsaecke van den twist, in deser ghemeente gheresen, zijn soude, welcke in handen JERONIIMI ghestelt zijn om daerop te antwoorden ende zijn gheregistreert in een bijzondere acte, hiernevens legghende.

Den xxsten Junij.

Is ontfanghen een antwoordtbrief van HENRICO VELLEMIO, waerinne hij hem excuseert, dat hij niet comen can, onder anderen denoterende, dat hij niet meer met de saecke des paeps van Vianen te doen hadde als andere etc. Is verstaen van den sijnode, dat LONTIUS eijghentlick nu niet te doen heeft met VELLENIUS voorsz. maer met de classe, met dewelcke VELLENIUS hem schrijft versoent te zijn, dwelcke LONTIUS verstaet al te lichtelick van de classe ghepasseert te zijn. Sal voorts met dese saecke vertoeft werden, totdat JOHANNES LEO coemt.

Op de vraghe JERONIIMI, of JAN PIETERSZ niet meer dinghen teghen hem in te brenghen hadde, is bij hem gheantwoordt, dat hij alle poincten, die de leere aenghinghen, voortghebracht hadde. Ende is na langhe voorghewallen dispute J. PIETERSZ vrijghestelt noch meer poincten voort te brenghen, indien hij se heeft, tenderende tot bewijs, dat JERONIIMUS oorsaecke is van den twiste ende dat JERONIIMUS ordentlick daerop antwoorden sal ende daerna oock inbrenghen, soovele als hij wil. Doch sullen de partijen broederlick vermaent werden de dinghen, die weijnich menschen bekent zijn, te laten berusten.

Heeft oock J. PIETERSZ, ghevraecht zijnde, verclaert niet voor zijn persone alleen maer van wegghen des gheheelen kerckenraedts dese dinghen voort te brenghen

Den XXI Junij.

Sijn ghelesen de missiven van den magistraet ende gheemeente van der Goude op den brief des sijnodi, waermede HERMANNUS HERBERTS ontboden was. De somme was, dat HERMANNUS wel ghewillich was te comen, maer dat het de magistraet niet woude toelaten, item dat de saecke ghenoech vereffent was tot Dordrecht, item dat uijt partijdicheijt ende quade affecten ghehandelt wordt van de partije HERMANNI, ten laetsten dat HERMANNUS bereijt is zijn saecke te submitteren het oordeel van de classen van Rotterdam ende Gorchem.

Hier is ghehoort de antwoorde JERONIEMI op het bewijs van JAN PIETERSZ ende den kerckenraedt, alsoo tselve blijkt bij zijne acte, overgheleijt in den sijnode. Is daerna ghehoort de replijcke van J. PIETERSZ, met monde ghedaen, ende de duplijcke JERONIEMI, insghelijx met monde ghedaen, van welcke dinghen alle een bijzondere acte is.

Den XXII Junij.

Heeft JERONIMUS een briefken den sijnode in de handt ghesteken doch weder na hem ghenomen, inhoudende eenighe poineten van beschuldighen van seer leelicke dinghen teghen JAN PIETERSZ, dewelcke hij verclaerde te willen bewijzen ende hem daermede voor alle de werltdt te schande te maecken, indien de sijnode niet van mejninghe ware dese saecken, daermede men hem JERONIMUS uijt partijschap ende hate belastede (hoewel dat se te voren ter neder gheleijt waren), te beslichten ende tot vrede te brenghen. Ende is goetgevonden, dat men J. PIETERSZ de voorsz. accusatien (zijnde meest van vujle ende oncuijsche redenen) voordraghen soude hier in der vergaderinghe, twelcke gheschiedt is, ende alsoo het J. PIETERSZ confesseerde warachtich te zijn, soo is hij daarvan ernstlick bestraft ende vermaent gheworden.

Is gheantwoordt op den brief des magistraets van der Goude ende aenghewesen, hoe redelick ende behoorlick het was, dat de saecke HERMANNI in dese vergaderinghe ghehandelt soude werden, begheerende dat hare E. hem niet ophouden wilden etc. Ende is goetgevonden mede te schrijven aen de kercke van der Goude ende aen HERMANNUS selve.

Is ghehoort mr. JACOB SAAL, dewelcke der vergaderinghe verhaelde, wat propoosten in de handelinghen hij met JERONIEMO ghehadt hadde aen-

gaende de leere der ghemeente Christi ende wat dinghen hij hadde ghenoteert uijt zijne sermoenen, waeruijt hij te verstaen wilde gheven openbaer te zijn, dat de voorsz. JERONIMUS niet reijn in der leere soude wesen. Beclaechede hem voorts, dat JERONIMUS ende andere met hem zijne persone met certificaten hadden ghediffameert, tot welcker lecture hij noijt hadde connen comen, versoeckende dat men de Haechsche classen (die hij seijde, dat se deselve ghesien ende ontfanghen hadden) daertoe soude houden, dat hij se mochte krijghen. Eijndelick doleerde, dat bij den kerckenraedt van den Haghe onbedachtelick gehandelt was ende tot zijnen nadeele in een sekere questie van huwelick, waervan hij begheerde, dat se vermaent souden werden.

Belanghende de saecke van Woerden is besloten, dat men bij den Staten aenhouden sal, dat een predicant onser belijdenisse aldaer ghestelt mach werden volghende het appointment over langhe van mijnheeren den Staten hierover verleent. Ende is de classe van Delft ende den Haghe opgheleijt twee uijt den haren te ordonneren, die dese saecke voorderen sullen. Doch alsoo CORPUTIUS ende CHRISTIANUS goede informatien hiervan hebben ende alreede tot andere tijden daerinne hebben ghearbeijt, soo sullen deselve hier zijnde tselve voor allen soecken te voorderen.

Is een requeste bij WINAND BEECK ende DIRCK PIETERSZ overghegheven aen mijn H.H. de Staten belanghende het verbieden van de bedevaerden tot Wilsveen, sGravenzande ¹⁾ etc., waerop de H.H. Staten goede antwoordt ghegheven ende brieven aen den bailliou van Rhijnlandt geschreven hebben om de aenstaende bedevaert tot Wilsveen te beletten.

Is raport ghedaen van CORPUTIO, wat bij hem ende VALERIUM in der saecke LONTH ende van Vianen ghedaen is, ende is haerlujder besogne gheapprobeert.

Voorts is bij denselven CORPUTIO gherapporteert, wat bij hem ende zijn medeghecommitteerde ghedaen is in der saecke BULCKII ende hoe deselve BULCKIUS niet en hadde willen in communicatie met hen comen dan voor der overicheijt etc.

Ten laetsten heeft deselve voorghelesen sekere informatien, ghenomen op den droevighen ende deerlicken staet van de classe van Gorchom ende Bommel etc. hoe dat in deselve veele onghereghelde dienaers zijn, die

¹⁾ »sGravenzande etc.» O heeft »sGravenzande (waervan die van sGravenzande oock gheproponeert hadden) etc.»

haer aen gheene classen willen houden ende een openbare scheuringhe van de ghemeente J. Christi aenrichten.

Den xxiii Junij.

Sijn wederomme verschenen de ghecommitteerde van Schoonhoven tot het versoeck LEVINI VAN DEN BORRHE, insisterende op hare ghepretendeerde gherechticheijt tot den voorsz. persone. Ende hoewel die van Gheertruidenberghe dese saecke den sijnode niet hebben ghesubmitteert, soo heeft nochtans deselve, rijpelicck ghelettet hebbende op tghene hinc inde is gheallegeert, van de saecke alsoo gheoordeelt: Alsoo LEVINUS voorsz den dienst der kercke tot Schoonhoven op die conditie heeft aenghenomen ghehadt, dat het hem vrijstaen soude, wanneer Vlaenderen open ghinck, daerhenen te gaen ende hij nu door des Heeren wille ende beschickinghe tot Gheertruidenberghe zijnde, nietteghenstaende dat zijn vaderlandt hem begheert ende zijn affectie daertoe oock wel streckt, zij nochtans hem niet connen of begheeren te laten gaen, dat veel weijnigher hope is ofte apparentie, dat se hem souden te Schoonhoven laten gaen, dewijle hij selfs om der groote noodt wille, die hij aldaer bevindt, zijn eijghen vaderlandt alsnoch op een zijde stelt. Sullen daeromme die van Schoonhoven hierinne niet connen gheholpen werden dan met goeden wille ende contentement van die van den Berghe ende van LEVINO selfs

Alsoo tot kennisse van den sijnode ghecomen was dat ABRAHAM JANSEN, dienaer gheweest tot Pinaecker, tot Oudewater op den predickstoel toeghelaten is gheweest, nietteghenstaende hij gheen attestatie en hadde ende eenighe dienaren van de classe aldaer wel wisten, hoe dat zijn saecken niet wel en stonden, waerinne die van der Goude zijn vermaent gheweest, oock mede die van Delft, dat se beter ghedaen souden hebben, indien zij de classen van der Goude met brieven gheadverteert hadden, ende doch die van der Goude proponeerden, dat hij met wille des sijnodi weder aenghenomen mocht werden op een sekere generale schuldbekeninghe, waervan die van der Goude zijn schrift toonden, soo is na verhooringhe der saecke uijt het aengheven van die van Delft ende documenten, bij deselve voortgebracht, besloten, dat ABRAHAM JANSZ met die van de classe van Delft eerst versoenen sal volcomentlicck voordat hij tot den dienst weder toeghelaten werde. Ende alsoo CHRISTIANUS SINAPIUS hem aanbodt tusschen die van Vlaerdingh ende ABRAHAM JANSSEN te gaen, soo is tselve hem toeghelaten ende een briefken van commissie ofte permissie ghegheven, opdat die van Vlaerdingh voldoen moghen werden, aenghesien de reconciliatie met de Delfsche classe meest daeraen is dependerende.

Sijn ghesonden ii broeders aen de personen, dewelcke JACOB SAAL gheseijt hadde gheweest te zijn bij den handel, die hij met JERONIJO tzijnen huijse ghehat hadde, ende heeft wel den eene de saecke, ghelijck se SAAL verhaelt hadde, rondelick bekent, maer d'andere persone heeft het soo plattelick niet bekent nochte verclaert warachtig te zijn.

Hier heeft men int langhe beghinnen te examineren de documenten, die van J. PIETERSZ end JERONIJO reciproce teghen malcanderen voortghebracht zijn, met hare antwoorden ende replijcken, dienende tot bewijs van den autheur ende oorsaecke des twists, waervan een acte bijsonder neffens desen is berustende, in dewelcke de conclusie bevonden werdt.

Sal op den brief des Noorthollandtschen sijnodi (in denwelcke zij op dese vergaderinghe begheeren, dat wij bij zijne Excellentie aenhouden ende arbeijden souden om tconcept der nieuwe kerckenorderinghe te verhinderen, alsoo se vol perijckels is voor de ghemeenten Christi) gheantwoordt werden, dat niet van nooden is te schrijven aen zijne Excellentie, aengesien wij zijne meeninghe wel verstaen hebben, dat hij namelick dit concept bij provisie begheert onderhouden te hebben, doch dat de H.H. Staten alsnoch deselve ordeninghe ons niet opgheleijt hebben, ende dat wij alsnoch mede swijghen, opdat wij sprekende haer gheen oorsaecke gheven ijet te attenteren. Maer indien zij ons van selfs hiervan aenspreken, dat wij alsdan goede correspondentie ende communicatie met dien van Noordthollandt hierover houden sullen, alsoo het meer dan redelick is, dat door ghemeen consent aller kercken een ghemeene kerckenorderinghe ontfanghen werde. Desen brief sal HAGIUS schrijven. Ende der ghemeente van Delft is opgheleijt die van Noordthollandt te adverteren, wanneer dese kercken souden moghen vant voorsz. ghemoeyt werden.

Is goetgevonden, dat men de fauten soo van JERONIJO als van JAN PIETERSZ, in den leven ende manieren bevonden, met ernstighe vermaninghen hier in de vergaderinghe censureren sal.

Den xxiiiusten Junij

De sijnode, voor seker verstaen hebbende soo uijt de antwoorde van mijn vrouwe van Langherack, aen dewelcke gheschreven was, als oock uijt andere gheloofwaardighe ghetuijghenissen, dat HENRICUS BULCKIUS, die hier was ontboden, door cranckheijt des lichaems niet en conde comen, na verhooringhe der beclachten van de classe van Gorchom over den voorsz. BULCKIUM, als die ex professo de leere der Nederlandtschen ghemeenten in sommige artijckelen aenvechtet ende contrarie leeret, voorts hem afscheidende van de classijcke tsamencomsten ende rottende met

andere onghereghelde dienaers, oock mede na overlegghinghe des rapports H. CORPUTS ende VALERII ende der remonstrantie LONTII, heeft gheordonneert, dat de classes van der Goude, Rotterdam ende Dordrecht elck II dienaers ter eerster gheleghentheijt sullen deputeren om te Schoonhoven in de voorsz. saecke te voorsien, ende sullen BULCKIUM, indien hij niet hooren wil, van zynen dienst suspenderen. Ende aengaende d'andere (als de paep van Vianen etc) soo zij door haer selfs ofte andere naerdere middelen daerinne niet connen remedieren, sal een requeste aen zijne Excellentie ghemaect worden om zijne autoriteijt daertusschen te stellen.

De stucken, bij den kerckenraedt ende JAN PIETERSZ, oock mede bij den classen ende JERONIJMUM hinc inde voortghebracht, zijn bij den synode overwogen ende bedacht op den censueren, die over elck te doen sullen zijn. Ende is van tghene op desen ende den navolghenden dach (aengaende de saecke van den Haghe) ghehandelt is, beschreven in een bijzondere acte.

Den XXV Junij.

Alsoo JERONIJMUS in voorleden daghen, als men met hem handelde van de beschuldighen teghen hem voortghebracht belanghende de leere, hem hadde laten hooren, dat hij teghen J. PIETERSZ oock wel wat in te brenghen hadde aengaende zijn leere, soo is goetghevonden aen JERONIJMUM te seijnden om uijt hem te vernemen, of hij van sinne was sulcke beschuldighen staende te houden ende te bewijsen, dat J. PIETERSZ onrecht gheleert hadde, tweleck hij verelaerde alsnoch te willen sustineren. Doch is hij niet verschenen om tselve te doen, ende alsoo is de voorsz. insimulatie bij den synode voor nul ende van onwaerde ghehouden ende gheoordeelt, dat JERONIJMUS met zijn leere de principaelste autheur des twists in deser ghemeente gheweest is.

Sijn brieven ghecomen van der Goude tot antwoorde op de brieven des synodi, in deweleke zij bij haer voorgaende propoost persisteren, niet tevreden zijnde dat HERMANNUS hier come, maer dat zijn saecke ter Goude bij eenighe classes afghedaen werde.

Sijn twee broeders ghesonden aen JACOB SAAL om hem aan te segghen, soovele aengaet tghene hij van zijne conferentien met JERONIJMUM aenghegheven hadde, dat JERONIJMUS belanghende zijn leeringhe zijn behoorlicke censueren draghen soude; ten anderden, roefende de certificationen teghen hem overgheleijt, dat hem de classis van den Haghe daerinne sal helpen, sooveel alsst can; ten IIIden aengaende d'onbedachtsaeme handelinghe in

een sekere questie van huwelick, dat daervan de kerckenraedt naer behooren vermaent soude werden.

Den xxvii Junij.

JAN PIETERSZ ghevraecht zijnde na tgunt men hem met de ouderlinghen der kereke nagaf, dat zij JERONIUMUM, sonder attestatie hier in den Haghe comende, ontfanghen souden hebben, heeft gheantwoordt, dat JERONIUMUS een attestatie ghebracht hadde, gheteekent bij eenen dienaer des woordts, ghenaeamt GELIS JANSZ ende eenighe ouderlinghen van Warmenhuijsen, doch bekende dat de voorsz. attestatie de classi niet ghe-toont en was gheweest, ende seijde niet te weten, waer se was.

Ten anderden ghevraecht, of hij in 16 weken niet gheweest was in de avondghebeden JERONIUMI, heeft gheantwoordt, dat het alsoo niet soude bevonden werden, maer dat hij bekende wel somwijlen uijt de predicatien JERONIUMI uijtgeheleven te hebben, overmidts hij niet anders dede dan schelden, soodat oock sommighe seijden, dat hij niet Christum predicte maer hemselven.

Ten iiden ghevraecht, of hij JERONIUMO ontraden hadde niet te schrijven na Amersfort, als hij voorhadde eenen brief te seijden tot sijner defensie van de saecke MICHIELS ANDRIESZ, heeft bekendt, dat hij hem ghedissuadeert hadde sulcke bittere brieven te schrijven ende gheseijt, dat hij hem eerst daervan behoorde te beraden met eenighe vrome ende wijse mannen.

Ten iiden ghevraecht, of hij soowel als JERONIUMUS bekendt hadde inconsiderate ghedaen te hebben belanghende de saecke van de electie der ouderlinghen ende diaconen, heeft gheantwoordt: neen; maer bekende warachtich te zijn, alsoo JERONIUMUS eenighe theses, die seer blauw luideden (als dat de raedtsheeren niet mochten tot het ouderlingschap vereoren werden) ghestelt hadde ende hij daervan gheseijt hadde, dat hij zijn aers daeran mocht vaghen, dat hij bekendt hadde onbetamelick daeraen ghesproken te hebben.

Overwoghen zijnde de claechelike remonstrantie, van LONCIO (als boven) overghegheven, ende ghemerckt dat de synode hier teghenwoordelick in de saecke niet conde remedieren soo midts niet-comparitie van den personen, die van LONCIO beclaecht worden, als om andere oorsaecken, soo zijn hem voorghehouden dese drij dinghen: ten 1sten dat men hem procureren sal een goede eerlicke attestatie van den twee commissarissen, die over zijn saecke van weggen zijner Excellentie ghegaen hebben;

ten inden dat men hem sal helpen aen de reste van zijn alimentatie; ten inden sullen de ghecommitteerden des sijnodi oock haer beste doen, dat zij eenighe recompensie voor hem vererijghen van de groote oncosten, die hij ter occasie van desen handel van Vianen ghehadt heeft. Ende voorts aengaende d'onordentheijt met den paep te Vianen etc., dat de classis ende sijnodus daerinne haer devoir doen sullen als met anderen derghelijcken dinghen

Is voorghelesen een langh bericht, bij CORPUTIUM overghegheven van de verscheijden handelinghen, die de ghemeente ende classis van Dordrecht met HERMANNO HERBERTS ghehadt heeft van Julio af (als hij na haer aengheven zijn onrechte leeringhe op den predickstoel begonde te openbaren) tot Martium anno LXXVIII toe, waeruijt de sijnode den oorspronck, voortganck ende gheleghentheijt deser droevigher saecke claerlick bekent heeft

Den xxviii^{sten} Junij.

Is bij de vergaderinghe ghecomen ADRIAEN VAN DER MIJLE, raedtsheer van zijne Excellentie, verclarende hoe dat zijne Excellentie aen hem gheschreven hadde van date den xiiii^{den} Junij, welcken brief hij eerst hadde ontfanghen den xvi^{den} desselven maendts, inhoudende, alsoo zijne Excellentie verstaen hadde, dat een sijnode ghehouden wordde in Hollandt, dat hij daeromme hem VAN DER MIJLE belastede van zijnentweghen bij deselve vergaderinghe hem te laten vinden om alle saecken tot goeden vrede ende eenicheijt te helpen dirigeren etc. Ende heeft voorts de voorsz. raedtsheere met goet vernoeghen der vergaderinghe (verblijdt zijnde van de goede sorghe ende affectie zijner Excellentie tot de ghemeente Christi) deselve ten eijnden toe bijghewoont etc.

JERONIMO zijn voorghedraghen de argumenten ende ghetuijchenissen, uijt welcken gheconcludeert was bij den sijnode, dat hij onsuijvere leere ghepredickt hadde. Maer hij heeft door langhe handelinghe niet connen ghebracht werden tot bekentnisse, verclarende voor Godt ende op zijn conscientie, dat hij noijt was afgeweken van de belijdenisse der ghemeen kereken in Nederlandt nochte oock oijt contrarie gheleert hadde. Negeerde oock te Naerden op den predickstoel dat woordt volcomentlick ghesproken te hebben. Dede oock een ronde bekentnisse uijt de confessie BEZAE van de rechtvaerdichmaeckinghe des gheloofs ende heijlichmaeckinghe. Doch bekende, dat hij wel niet onderscheijdentlick ghenoech van desen stucken gheleert mocht hebben, waeruijt de menschen de opinie van hem ghenomen hebben, dat hij onsuijver in der leere was. Ende verclaerde voorts, dat hij hiertoe veroorsaect was gheweest, door-

dien dat hij de menschen ondert dixel der verdiensten Christi den wijden pat sach ingaen, niet achtende op de nieuwichheit des levens maer in den mondt hebbende, dat de strick aen tweeën was ende zij vrij waren, waeromme hij dan op alle de schriftueren hardt ghedreven heeft, die daer dienden om den menschen tot den nauwen padt te vermanen, die tot den eeuwichen leven leijdet. Hierop zijn wederomme propoosten ghevallen bij den broederen des sijnodi ende is hem gheseijt, dat hij de schriftueren pertinentelick behoorde te appliceren, twelcke hij niet scheen ghedaen te hebben, ende overmits nu (Godt betert) dit landt ghequelt was met eenighe vreemde gheesten, die de leere onser kercken ende des Catechismi wederspraken, oentlick segghende dat men de wet Godts volcomentlick conde onderhouden etc., dat hij daeromme in zijn predicatien deselve hadde behoort te wederlegghen, twelcke hij niet ghedaen hadde etc. Is JERONIUMUS alsoo wechgegaen, persisterende bij zijn propoost, dat hij in der eeuwichheit niet bekennen soude valsche leere ghepredickt te hebben, oock segghende, indien ijemandt aen zijn leeringhe ghearghert was gheweest, dat het scandalum acceptum et non datum gheweest was.

De magistraet van der Goude heeft gheantwoordt van date den 27 Junij op den brief des sijnodi, dat se niet ghedooghen sullen, dat HERMANNUS hier come, voorts verclarende dat se gheresolveert waren niet te willen aennemen eenighe brieven, die van den sijnodo souden moghen comen. Ende alsoo H. CESARIUS, dienaer des woordts te Schoonhoven, hier was, soo is op hem begheert van den sijnodo, dat hij wederkeerende HERMANNUS soecken soude te induceren om den magistraet te onderrichten ende hier te moghen comen, bijsonder alsoo de raedtsheere VAN DER MIJLEN hier was, twelck hij aenghenomen heeft te doen ende zijn wedervaren over te schrijven.

Is goetgevonden om redenen den sijnodum daertoe moverende, dat men voor allen, eer men tot de uijtsprake over JERONIUMUS ende tot d'andere handelinghen quame, resolveren soude, of men het laetste deel der uijtsprake des classis, beroerende het verlaten beijder der dienaren, in zijn cracht ende weerde laten soude. Ende is gheoordeelt, alhoewel onderscheijdt is tusschen J. PIETERSZ ende JERONIUMUS belanghende de leere, dat nochtans J. PIETERSZ om sekere oorsaecken ende om den vrede der kercke wille mede vertrecken sal, welverstaende dat men ter discretie van mijnheeren van den Rade ende van den magistraet sal stellen, dat hij twee of drij maenden na het vertrecken JERONIUMUS noch blijve ten respecte des onderscheijds, dat tusschen hem ende JERONIUMUS bevonden is.

Alsoo de accusatie van CORNELIS DE HOOGHE teghen JERONIUMUS, alsof

hij van de voorghenomen conspiratie gheweten soude hebben, van der overicheijt (na verhooringhe ende examinatie desselven JERONIJM) niet gheaccepteert is gheweest ende zij den voorsz. JERONIJMUM stilswijghende als niet overtuicht zijnde schijnen te absolveren, soo is van den sijnodo goetghevonden (alhoewel de scandale, van diesweghen in der kereke gheresen, groot was ende de broeders wel wenschten, dat JERONIJMUS publijcke acten van justificatie hadde) dese saecke te laten passeren om de inconvenienten te vermijden, die uijt de refricatie derselve souden rijzen.

Den xxixsten Junij.

Alsoo men de ghemeente Christi niet behoort in perijckel te stellen, in den kerkendienst latende ofte stellende mannen, die niet gheheel suiijver ende oprecht mochten zijn in der leere, oock niet hebben een grondich verstandt ende onderscheijdt in de waerheijt des woordts des Heeren, ende nu uijt tghene met JERONIJMO tot diverssche tijden soo in den kerekenraedt ende classe als oock hier in sijnodo ghehandelt is, genoechsaem blijktt, dat hij indistinctelick somwijlen gheleert heeft van de justificatie ende sanctificatie, merkelick achterdencken ghevende, dat hij soowel in die poincten als int poinct van den vrijen wille in den grondt niet suiijver is ende heeft oock begheert verdraghen te wesen int poinct van de predestinatie, soo is besloten den voorsz. JERONIJMUM niet te continueren in den dienste noch te promoveren tot andere plaetsen, tenzij dat hij bevonden wordt suiijver ende grondich in der leere te zijn, ende sal tot dien eijnde beproeft werden met een goede conferentie van de leere des vrijen willens ende der rechtveerdichmakinghe mitgaders der heijlichmaeckinghe, oock mede dat men naerstelick sal ondertasten, hoeverre hij in der leere van de predestinatie met de Ghereformeerde kereke ghevoelt ende hoeverre hij daerinne verdraghen heeft begheeren te worden. Ende hiertoe sal men D. ADR. SARAVIAM, alsmede professorem ende leraer der theologie, versoecken om tvoorsz. te doen ter presentie van eenighe, van den sijnodo daertoe te deputeren.

In tghene voorsz. is heeft JERONIJMUS swaricheijt ghemaect, pretende-rende dat hij niet was afgheweken van de suiijverheijt der leere ende nu zijn bekentnisse ghedaen hadde, maer is eijndelick daertoe bewillich gheweest ende is hem toeghegheven, dat hij neffens D. SARAVIAM uijt de vergaderinghe eenighe sal verkiesen, in presentie van welcken de voorsz. conferentie gheschieden sal.

Heeft CORPUTIUS van wegghen der ghemeente van Dordrecht ernstlick versocht aen de vergaderinghe, dat se overlesen ende overwegghen soude de acte van vereeninghe, tusschen HERMANNUM HERBERTS ende H. CORPU-

TIUM met SERVAES JANSZ, ghemaect in Augusto anno LXXXII, om te vernemen of deselve acte, ghelijck HERMANNUS, ende de zijnen uijtghieven, tot beschuldighen des voorsz. CORPETH etc. is streckende alleens of zij tot het ghevoelen HERMANNI bekeert waren ende niet HERMANNUS tot het rechtsinnich ghevoelen van de ghemeente, daervan hij bij de dienaren voorsz. ghesustineert worde afgheweken te zijn. Twelck int langhe bij der vergaderinghe gheschiedt is.

Na langhe verhooringhe der beclaghingen LONTII, die hij dede belanghende zijne saecken, hierboven ghemeldet, niet wel noch tevreden zijnde in den voorslach ende presentation, hierboven aen hem ghedaen, soo is besloten, dat zijn saecke van den III ghedeputeerden classen over BULCKIUM etc. (als boven) mede ghehandelt sal werden ten besten dat men can. Ende heeft de sijnodus LONTIO gheen ander ghenoeghen hierinne connen doen.

Den xxxsten Junij.

Is bij dien van Delft gheproponeert, alsoo D. CORNHERT een boexken teghen den Catechismum onser kercken gheschreven heeft ende tselve ghededicceert den Staten met eenen brief, in denwelcke hij de dienaers der ghemeenten provoceert ende beroept tot defensie harer leere, welck is een saecke, die tot grooten afbreuck des rijx Christi is streckende ende den secten eenen grooten voet gheeft om hare dwalinghen sonder ontsich ende vreesse te stroijen als protectie hebbende van den Staten selve, dat daeromme den Ghereformeerden ghemeenten hierteghen wat te doen staet, opdat zij niet en schijnen haer leere niet te connen verantwoordden, dat die van Delft, REGNERUS ende ARNOLDUS, bij mijn H.H. den Staten met een seker vertooch sooveel te weghe ghebracht hebben, dat hare E. bij acte, daervan zijnde, gheordonneert hebben, dat D. SARAVIA ende een der predicanten van Delft uijt het voorsz. boexken sekere theses soudentrecken, die teghen de waerheijt des woordts Godts, in onsen kereken gheleert, daerinne bevonden werden te strijden, om, den Staten vertoont zijnde, van denselven met den voorsz. CORNHERT te handelen tot zijner bekeeringhe ofte weeringhe, doch dat hiervan tot noch toe niet gheschiedt is. Was daeromme het versoeck van dien van Delft, dat door begheerte ende ordonnantie van de sijnode D. SARAVIA ende (soo het den synode mede goetdocht) de dienaers van Delft metten eersten de handt hieraen legghen sonder aen te nemen eenighe schriften teghen tvoorsz. boexken CORNHERTS te maecken, twelcke een oneijndelick werck vallen soude. Waerop gheordonneert is van den sijnode, dat die van Delft nefens D. SARAVIAM (die zijnen dienst hiertoe presenteerde) metten eersten den H.H. Staten de uijtghetrocken theses overgheven ende met requeste versoecken sullen, alsoo de dienaers des woordts (insonderheijt daertoe

gheprovoceert zijnde) schuldich zijn haer leere te verantwoorden, dat hare E. CORNIERT ontbieden willen om van zijn uijtghegheven boeck rekenschap te gheven ende de defensie der leere der Ghereformeerden kereken te hooren van den dienaren des woordts, die daertoe bereijt zijn. Ende soo haest als dese tsamensprekinghe sal aenghestelt zijn, sullen die van Delft den tijdt ende plaetse overschrijven aen de classis deses synodi, opdat, soo wien sulx believen sal, moghe comen om de voorsz. conferentie aen te hooren ende, soo eenighe dienaers int voorsz. poinet der leere eenighe onrechte opinie hadden, onderrichtet moghen werden. Doch sooverre mijn H.H de Staten in dese saccke niet en deden, soo sullen de voorsz. SARAVIA ende die van Delft aen den Raedt Provinciael van Hollandt institutie versoecken, opdat tghene voorsz is int werck ghestelt mach werden tot wechneminghe der cladden, die de leere der waerheijt van den vianden derselve aengheworpen werden.

Is gheraporteert van SARAVIA ende den III broederen des synodi, neffens hem ghedeputeert tot de conferentie met JERONIMO, dat se met hem ghesproken hadden ende hem bevonden suijver ende oprecht in de leere van den vrijen wille, rechtvaerdichmakinghe, heijlichmaeckinghe ende onderhoudinghe der wet, dat hij oock bevonden is wel te staen in de leere van de predestinatie der heijlighen, hoe dat deselve van alle eeuwicheijt is gheschiedt, niet uijt aenmerkinghe vant gheloove ofte eenighen goeden wercken, die de mensehe doen soude, maer alleen uijt ghenade, door dewelcke Godt in zijnen uijtvercorenen het gheloove werckt ende de goede wercken bereijdt om in denselven te wandelen door de cracht zijns H. Gheests, doch dat hij de leere der eeuwigher reprobacie, ghelijck se van den kereken deses landts ghevoelt werdt, niet can verstaen nochte ghelooven of predicken, dat Godt ijemandt tot de eeuwighe verdoemenisse verordent hadde etc, begheerende dat men hem hierinne verdraghen soude, twelcke alsoo ghedaen is.

Ten versoecke der ghemeente van Dordrecht door HENRICUM CORPUTIUM de acte van vereeninghe tusschen HERMANNUM HERBERTS ter eenre ende zijne mededienaers des woordts aen d'ander zijde, ghedaen in Augusto anno LXXXII, in den synode voorlesen zijnde, alsoo CORPUTIUS voorsz. verclaerde, dat de voorsz. acte van velen menschen eensdeels uijt eenvoudicheijt ende onverstandt, eensdeels oock uijt quaedwillicheijt binnen de stede ende ghemeente van Dordrecht qualick verstaen ende misduijdet wordt, alsof niet HERMANUS maer de voorsz. CORPUT ende SERVAES JANSZ door deselve als onghelijck ghehadt hebbende verclaert worden, waardoor groote oneensheijt ghecauseert ende ghevoedet werdt onder de borgherije ende lidmaten der ghemeente Christi ende de leere der dienaren des

woordts aldaer onvruchtbaer ghemaect wordt, waeromme de voorsz. CORPUT versocht, dat de sijnode door goede middelen (naerstelick insiende tinhoudt ende den sin der voorsz. acte mitgaders de verclaringhe, van deselve ghedaen in de Dortsche classe bij de ghecommitteerde derselve, die over de voorsz. acte gheweest waren) tot meerder bevredinghe der voorsz. ghemeente helpen soude, soo ist dat bij den sijnode, rijpelijk opt voorsz. ghelettet ende verscheijden stucken tot verclaringhe der handelinghe aenghehoort hebbende, niet anders bij denselve heeft connen ghemerckt noch gheoordelt werden, dan dat in de voorsz. acte H. DE CORPUT ende SERVAES JANSZ voorsz. niet beschuldicht werden, ghelijck oock in deselve de voorsz. HERMANNUS niet ontschuldicht werdt. Ende is van den sijnode goetgevonden, dat dit in een ghemeene missive aen den kerckenraedt ende ghemeente van Dordrecht gheschreven sal werden met een christelicke ende ernstighe vermaninghe ende biddinghe tot alle vrede ende eenicheijt, wechlegghinghe aller quade suspitien, presumptien ende onrijpe veroordelinghen, mitgaders tot volstandicheijt in de suijscheit der leere des evangellii onder de ghetrouwe bedieninghe der herderen ende voorstanderen, die de Heere over haer verordent heeft.

Alsoo HERMANNUS HERBERTS niet verschenen is na verscheijden beschrijvinghen ende wel noodich is, dat in dese sware ende sorgelicke saecke gheremedieert werde, soo is goetgevonden, dat de classen van Leijden, Haghe, Delft ende Rotterdam elck eenen dienaer uijtmaecken ende deputeren sullen metten allereersten om kennisse van der saecke tsij ter Goude ofte op andere plaetsen te nemen ende ten beste van den kercken van der Goude ende Dordrecht af te handelen, na dat behoorlick gevonden sal werden. Sijn hiertoe ghedeputeert ADR. SARAVIA, ADAMUS PILLICHIUS, CASPER SWERINCKHUIJSEN ende PIETER JANSZ.

Den 1 Julij.

Is de Belijdenisse des gheloofs der Nederlandtschen kercken, onlanx te Dordrecht van nieus ghedruckt uijt d'oversettinghe der Françoischer copije, ghelesen zijnde gheprobeert ende tot een teecken der eenicheijt onderschreven, oock mede tot een voorgaek aller classen ende kercken int particulier, aen welke classen gheschreven is.

Is om wichtige redenen goetgevonden, dat men alsnoch generaliter den Staten niet aengheven sal van de dienaers des woordts, die van eenighe jonckers ende particuliere heeren van de tsamencoemsten der classen gheexempteert, ja oock bujten kennisse der classen gheroepen ende in den dienste ghestelt worden, met voorwendinghe dat zij jus patronatus hebben ende collateurs der pastorijen zijn, maer dat die van de classe

van Rhijnlandt, dewelcke meest ghebreck hieraen hebben, in hare classe ter gheleghentheijt arbeijden sullen, dat de jonckers te Warmont etc. der kereke hare gherechticheijt van de verkiesinghe der dienaren onghescheijnt laten. Ende alsoo in de jurisdictie van mijnheere den Prince in deser saecke mede veel ghebrecks valt ontrent Vianen etc. ende zijne Excellentie, hiervan bij den kercken berichtet ende gherequireert zijnde, onghetwijfelt daerinne remedieren sal, soo sullen die van de classe van Rhijnlandt die gheleghentheijt verwachten, opdat door het exempel ende voorschrift zijner Excellentie in andere plaetsen de particuliere heeren te beter ad officium ghebracht moghen werden.

Alsoo men verstaet, dat de magistraten der steden (ter plaetse daer zij hebben d'examinatie derghenen, die tot den huwelicken state haer beghen) in de voorsz. examinatie ende opteijckeninghe seer negligent zijn ende aldus der ghemeente Christi haer recht benomen werdt, dewijle den echten staet een christelicke verbindtenisse is ende door de dienaers der kercke deselve verbindtenissen met vermaninghen ende ghebeden ingheseghent ende ghebenedijdet werden, soo is goetgevonden, wanneer de Staten de nieuwe gheconcepiceerde ordonnantie den kercken sullen voordraghen om deselve te onderhouden (waerop de sijnode provinciael sal moeten ghehoort werden), dat alsdan van den sijnode op dit point mede ghelettet sal werden ende ghebetert als naer behooren.

Is bij die van Delft gheproponeert, dat de ghemeente van Bruessel over een wijle eenen seer claeghelicken brief aen de kereke van Delft geschreven heeft, inhoudende den grooten nootd ende ghebreck, die in Bruessel is belanghende het onderhoudt der dienaren des woordts, dewelcke hare alimentatie niet connen krijghen, begheerende dat die van Delft uijt liefde eenighe assistentie van penninghen bij leeninghe hen doen wilden, welcke penninghen zij bereijt waren ende beloefden weder te gheven. Hierinne verelaerden die van Delft, dat se noch niet en hadden ghedaen om wichtige redenen ende hadden goetgevonden in deselve saecke bij de ghemeene kercken des particulieren sijnodi eendrachtelick wat ghedaen te werden, opdat alsoo die goede ghemeente te beter ende te mildelicker gheholpen mach werden. Hierop is gheresolveert, dat men van wegghen deses sijnodi eenen troostelicken brief sal schrijven aen de voorsz. ghemeente ende vernemen, of zij noch staet in denselven nootd, in welcken ghevalle men derselve toeseegghen sal hulpe ende assistentie na vermoghen. Ende sal de ghemeente voorsz. die van Dordrecht hiervan verwittighen, welcke kereke de classen deses sijnodi sal adverteren om collecte te doen ende van deselve classen hare weldaet ontfanghen ende na Bruessel bestellen.

Der ghemeente van Delft is opgheleijt de lasten af te doen ende te verrichten bij den Staten van remonstrantien ende andersins, dewelcke staende dese vergaderinghe niet hebben connen verrichtet werden, doch sullen zij de dienaers der ghemeente van den Haghe daertoe mede ghebruijken moghen, dewelcke de sijnodus verstaet hierinne mede ghehouden te zijn als deghene, die in loco resideren.

Belanghende de oncosten, die van wegghen der saecke van Leijden bij CORPUTIO ende ARNOLDO etc. ghedaen zijn, alsoo tot Middelborch besloten is, dat van de gantsche provincie van Hollandt deselve ghedraghen souden werden, sal ARNOLDUS de oncosten van d'een ende d'ander ghedaen bijeenstellen ende in twee deelen, opdat de 8 classes deses particulieren sijnodi de helft betalen moghen ende d'ander helft die vant Noorderlandt, aen dewelcke ARNOLDUS schrijven sal.

Den 1den Julij.

Is na ghewoonheijt der sijnoden censura morum ghehouden over deghene, die in dese vergaderinghe haerselven met woorden ofte wercken tot argernisse van anderen vergrepen mochten hebben.

Sijn oock verordent sekere personen uijt de ghedeputeerden der clasen, die toecomende weke noch sullen vergaderen om te executeren tghene besloten is ghedaen te werden van de saecken van den Haghe etc.

Na langh vertoeven heeft de sijnodus eijndelick van de H. H. Staten antwoordt ontfanghen, dat se op de handelinghe des sijnodi belanghende dese saecke van den Haghe (daervan hare E. gheeijscht hadden cognitie, aeler de sijnodus ijert eijndelick beslote) niet te segghen hadden ende wel tevreden waren, dat men JERONIJSMO tghene bij den sijnodo gheconcipteert was om van den predickstoel af te lesen voordroeghe, doch niet goetvindende om verscheijden respecten, dat JAN PIETERSZ langher blijven soude dan d'andere etc.

Den 11den Julij.

Is JERONIJSMO voorghehouden de forme der bekentnisse ¹⁾, die van den predickstoel afghelesen soude werden ende na langhe handelinghe met hem heeft eijndelick met rijpe deliberatie deselve aenghenomen ende onderteeckent, tweeke oock JAN PIETERSZ ende de kerckenraedt ghedaen hebben. Ende zijn hem de 37 artijckelen der Nederlandtscher Belijdenisse ghegheven om, bij hem naerstelick ghelesen, sanderdaechs onderteeckent te werden.

¹⁾ Hierbij staat in margine: »Is dese bekentnisse opentlick afghelesen den x Julij.»

Den vden Julij.

Alsoo beijde de dienaers der ghemeente van den Haghe (volghende het bovenghemelde besluit des sijnodi) van wegghen harer manieren in de vergaderinghe vermaent ende ghecensureert souden werden, soo is goetghevonden om de ghemeente te contenteren, dat men achter de aflesinghe der voorsz bekentnisse den volcke sal voordraghen, soo de dienaers deser ghemeente ijemandt met woorden ofte wercken verarghert mochten hebben, dat zij begheeren dat haer tselve vergeven werde, twelcke JERONIMO ende J. PIETERSZ voorghehouden zijnde, zij daerinne bewillicht hebben.

Is bij JERONIMO onderteeckent de voorsz. Belijdenisse der Nederlandtschen kercken, ende zijn voorts de vermaninghen aengaende de manieren van doen ofte den wandel ghedaen aen den voorsz. JERONIJMUM, JAN PIETERSZ, kerckenraedt ende classen volghende de poincten ende artijckelen, begrepen in de acten daervan zijnde.

Daerna is een christelike reconciliatie gheschiedt van beijden partijen met een ernstighe vermaninghe, dat se aen beijden zijden den vrede onderhouden ende alle middelen ende oorsaecken van nieuwe moeyte verhoeden willen.

Sullen de classes van den Haghe, Delft ende Rotterdam tsamen soowel voor JERONIMO als voor J. PIETERSZ een attestatie maecten, daermede zij eerlick vertrecken moghen. Is oock ghepermitteert henluijden copije te gheven van de bekentnisse, van den predickstoel voorghelesen etc.

Is te voren bij den gantschen sijnode besloten (twelcke hier voor tlaetste gheinsereert wordt) dat de naetste particuliere sijnode van Suijdhollandt beroepen sal werden van de classe van Delft.

Aldus ghedaen ende gheejndicht in sGravenhaghe den vden Julij anno xv^e ende LXXXIII ende onderteeckent bij ons wt den naem van allen:

ANDREAS HAGIUS, praeses hujus synodi.

ARNOLDUS CORNELII, notarius synodi ¹⁾.

¹⁾ In M. staat op de volgende bladz. nog aangeteekend: »Anno 1584 ende 1585 en zijn geen particuliere synoden in Suijd-Holland gehouden, alst blijkt uijt de acten des jaers 1586 art. 9.»